

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-201

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

COMPULSORY ENGLISH

(Text Prescribed : Literary Landscape)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) of the following in about **150** words each : [20]
    - (A) (i) How does Gandhi's friend try to persuade him to eat non-veg food ?
    - (ii) Attempt a character sketch of Phatik as depicted in 'The Homecoming'.
  - (B) (i) What changes in behaviour does Hazlitt expect from his son ?
  - (ii) Comment on the title of the essay 'Freedom of the Press'.
-
2. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) of the following in about **150** words each : [20]
    - (A) (i) Write a note on the theme of the poem 'The Quality of Mercy'.
    - (ii) Describe the village schoolmaster as he appeared to his students.

P.T.O.

- (B) (i) How does William Wordsworth get impressed by the solitary reaper's song ?
- (ii) Bring out the significance of the title 'O Captain ! My Captain !'.
- 3.** Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) of the following in about **150** words each : [20]
- (A) (i) Attempt a character sketch of Rosemary Fell as depicted in 'A Cup of Tea'.
- (ii) What is the central idea of the story 'The Last Leaf' ?
- (B) (i) How did Kalpana Chawla live her life with indomitable courage, consistency of purpose and determination ?
- (ii) Describe the circumstances under which Major Todd came to owe the narrator a dollar.
- 4.** Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) of the following in about **150** words each : [20]
- (A) (i) How does John Masefield advise readers to be cheerful ?
- (ii) Bring out the significance of the title of the poem 'Still I Rise'.
- (B) (i) Describe the suffering of women as depicted in 'Another Woman'.
- (ii) What message does Kamala Das give in her poem 'My Grandmother's House' ?

5. (A) Attempt any *eight* of the following : [8]

(i) Kunal was smiling at me.

(Change into a negative sentence)

(ii) Look at this.

(Change into a negative sentence)

(iii) You have met Sachin.

(Rewrite sentence adding a question tag)

(iv) The water is getting cold, is it ?

(Correct the sentence)

(v) The minister spoke well at the conference.

(Rewrite sentence adding a question tag)

(vi) My horse has not been active. He has not eaten all day.

(Combine the sentences using coordinating conjunctions)

(vii) The fruits in the glass bowl are for the guests.

(Identify whether it is simple, compound or complex sentence)

(viii) Girish found the house locked, so he waited outside for his friend.

(Change into a simple sentence)

(ix) All the flights have been cancelled owing to the bad weather.

(Change into a compound sentence)

(x) The woman put the bag down. The bag was very heavy.

(Change into a complex sentence)

(B) Attempt any *two* of the following : [12]

- (i) Write a paragraph on 'The effects of air pollution'.
- (ii) Write a report on 'Inter-college Dance Competition' organized by your college.
- (iii) You want to buy the text-books of the new syllabus. Write a letter to the publisher, Orient Blackswan Pvt. Ltd., Himayatnagar, Hyderabad-500029, to place an order for books.

Total No. of Questions—5+4]

[Total No. of Printed Pages—7

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-202

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

MARATHI (मराठी)

(G-2 : आधुनिक मराठी साहित्य आणि उपयोजित मराठी)

(2013 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

अभ्यासक्रम :— (1) जीवनवेध

(2) माझी जडणघडण

(3) उपयोजित मराठी

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

(अ) खालील उताऱ्याचे एक-तृतीयांश सारांश लेखन करा : [10]

सत्यशोधक समाजाला फार मोठ्या बुद्धीवंतांचा पाठींबा कधीही नव्हता. या समाजाचा संस्थापक नेता हा कनिष्ठ वर्गाचा प्रतिनिधी होता. हा साधा शेतकरी होता. त्याचा विश्वास बुद्धीप्रामाण्यावर होता व श्रद्धा विज्ञानावर होती. म्हणूनच जोतीराव सर्वाना नेहमी सांगत की, प्रत्येक गोष्ट आपल्या बुद्धीप्रामाण्यावर पारखून घ्या व तिला विज्ञानाची कसोटी लावा. जे विचार योग्य वाटतील व ज्याला सत्याचा आधार आहे त्यांचा स्वीकार करा व त्याप्रमाणे वर्तन करा. इतरांना तुमच्याशी जसं वागावं असं तुम्हाला वाटतं, तसं तुम्ही इतरांशी वागा. सत्य हाच ईश्वर आहे. म्हणून तुम्ही सत्याला भजा. माणसा-माणसात कोणी भेदा-भेद करू नका. जो धर्मग्रंथ असा भेदाभेद करायला शिकवील तो ग्रंथ पाखंडी समजा, तो अपवित्र माना. सनातन्यांनी त्यांच्या स्वार्थासाठी लवाडीने लिहून ठेवलेल्या व त्यांचे हित अबाधित

P.T.O.

राहाण्यासाठी त्यानी घुसडलेल्या धर्मग्रंथातील कामनाविषयी पक्का शोध घेतल्याशिवाय त्यांच्या तोंडच्या थापावरून जातीभेद, कर्मकांड असली थोतांडे खरे मानणे हा शूद्रातिशूद्रांचा शुद्ध वेडेपणा होय. तुमच्या दुःखाला कारण कोण हे तुम्हीच शोधा, ज्ञानी व्हा, शिक्षणाची कास धरा. सत्यशोधक समाजाच्या कार्याचे केंद्रबिंदू उपेक्षित माणूस होता. या समाजाची भाषा ही जनतेची भाषा होती. याच्या प्रचाराची ठिकाणे, सभा, बैठक, शेतावरील मळणीचे खळे, मळ्यातील विहीर. सत्यशोधक प्रचारकांचा पोषाख म्हणजे खांद्यावर धोंगडी, हातात काठी, डोळ्यावर पागोरे, नेसलेले धोतर व हातात डफ. आपल्या भाषणात ते शेतकऱ्यांच्या कर्जाचा उल्लेख करीत. धर्माचे नावाखाली शेतकऱ्यांची कशी पिळवणूक होते हेही ते समजावून सांगत. आपल्या मुलाबाळांना त्यांनी शिक्षण द्यावे, असे ते सांगत. शेतकरी, शूद्रातिशूद्र शिक्षण घेऊन ज्ञानी झाल्यास त्यांना चांगले काय नि वाईट काय, कायदा, देव व धर्म म्हणजे काय, हे समजेल असा त्यांना मोठ्या कळकळीने उपदेश करीत.

(ब) पुढील शब्दांसाठी मराठी पारिभाषिक संज्ञा लिहा (कोणतेही दहा) : [10]

- (1) Circular
- (3) Editor
- (3) Magistrate
- (4) Pollution
- (5) Original
- (6) Tender
- (7) Counsellor
- (8) Chancellor
- (9) Office
- (10) Regular
- (11) Fund
- (12) Headquarters
- (13) Qualification
- (14) Secretary
- (15) Appointment.

2. प्रत्येकी बीस शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

- (1) महात्मा फुले व सावित्रीबाई फुले यांनी कोणासाठी शाळा सुरू केल्या होत्या ?
- (2) महर्षी धोंडो केशव कर्वे यांच्या घराण्याचे मूळ गाव कोणते ?
- (3) प्रबोधनकार ठाकरे यांना सोडतीत मिळालेल्या पुस्तकाचे नाव काय ?
- (4) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांना लंडनमधील शिक्षण अर्धवट सोडून का यावे लागले ?
- (5) आनंदीबाई शिर्के यांच्या भावाला पुण्यातील इंग्रजी शाळेतील का थांबवावे लागले ?
- (6) कर्मयोगी भाऊसाहेब हिरे कोणत्या परिषदेत भाग घेण्यासाठी जपानला गेले होते ?
- (7) कर्मवीर काकासाहेब वाघ यांच्या गावाचे नाव काय व ते कोणत्या तालुक्यात आहे ?
- (8) माझी जडणघडण मधील गिरिजा कीर यांच्या आत्मचरित्रपर लेखाचे नाव काय ?
- (9) डॉ. यु.म. पठाण यांचे पूर्ण नाव लिहा.
- (10) तारा भवाळकर यांच्या बालपणीचे पुण्यातील घर कोठे होते ?
- (11) रा रं. बोराडे यांना कोणत्या पुस्तकामुळे लेखनाची प्रेरणा मिळाली ?
- (12) श्रीमती प्रतिभाताई पाटील यांनी महाविद्यालयाला कोणत्या खेळात पदक मिळवून दिले ?
- (13) मालवण येथील साहित्य संमेलनात मधु मंगेश कर्णिक यांचे कोणते पुस्तक प्रकाशित झाले ?
- (14) विश्वास पाटील यांची 'चंद्रमुखी' ही कादंबरी कोणत्या विषयावर आधारलेली आहे ?

3. प्रत्येकी पन्नास शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) चरित्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (2) चरित्र लेखन करीत असताना कोणती काळजी घ्यावी, ते स्पष्ट करा.
- (3) चरित्र व इतिहास यांतील फरक स्पष्ट करा.
- (4) आत्मचरित्र लेखनाच्या मर्यादा कोणत्या ?
- (5) आत्मचरित्र लेखनामागे कोणकोणते हेतू असतात ?
- (6) आत्मचरित्र व आत्मकथन यांतील साम्यभेद स्पष्ट करा.

4. प्रत्येकी दीडशे शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा : [16]

- (1) पद्मश्री विठ्ठलराव विखे पाटील यांच्या सहकार क्षेत्रातील कार्याचा थोडक्यात परिचय करून द्या.

किंवा

कर्मवीर भाऊराव पाटील यांच्यातील बंडखोर प्रवृत्तीचे दर्शन घडवा.

- (2) विश्वास पाटील यांच्यावरील साहित्य संस्कारात वारणा खोऱ्याचा महत्वाचा वाटा आहे, चर्चा करा.

किंवा

मधु मंगेश कर्णिक यांच्या जीवनातील साहित्यिक जडणघडणीचा परिचय करून द्या.

5. प्रत्येकी तीनशे शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा : [24]

- (1) कर्मवीर काकासाहेब वाघ यांच्या कृषि, सहकार व शैक्षणिक कार्याचा परिचय करून द्या.

किंवा

महाराजा सयाजीराव गायकवाड यांच्या सामाजिक कार्याची ओळख करून द्या.

- (2) डॉ. नागनाथ कोतापल्ले यांच्या जीवनातील सामाजिक व साहित्यिक जडणघडणीचे चित्रण करा.

किंवा

डॉ. गंगाधर पानतावणे यांच्या संघर्षमय जीवनाचा परिचय करून द्या.

[5401]-EXT-202

(G-2 : व्यावहारिक व उपयोजित मराठी)

(पर्यायी अभ्यासक्रम)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. पुढीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी बस शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

- (1) अर्जलेखनाचे प्रकार लिहा.
- (2) स्मरणिका म्हणजे काय ?
- (3) अमृतमहोत्सवी वर्ष म्हणजे किती वर्षे ?
- (4) माहितीपत्रकाचे स्वरूप लिहा.
- (5) संपादनाची दोन प्रयोजने लिहा.
- (6) स्मरणिका का प्रसिद्ध केली जाते ?
- (7) टिप्पणी लेखनाचे स्वरूप स्वरूप करा.
- (8) समीक्षा म्हणजे काय ?
- (9) स्वच्छता अभियानाबाबत एक घोषवाक्य तयार करा.
- (10) कार्यालयीन भाषा म्हणजे काय ?
- (11) इतिवृत्त म्हणजे काय ?
- (12) निविदा म्हणजे काय ?
- (13) परिपत्रकाचे स्वरूप सांगा.
- (14) संपादनाचे कार्य स्पष्ट करा.

2. पुढीलपैकी प्रत्येक गटातील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी दीडशे शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

गट 'अ'

- (1) अहवाल लेखनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (2) इतिवृत्त म्हणजे काय ते सांगून इतिवृत्ताचे घटक स्पष्ट करा.
- (3) व्यवहार भाषा व कार्यालयीन भाषा यातील वेगळेपण स्पष्ट करा.

गट 'ब'

- (1) उत्कृष्ट संपादनासाठी संपादकाच्या अंगी कोणत्या गुणवैशिष्ट्यांची आवश्यकता असते ?
- (2) तुमच्या शहरातील बसस्थानक प्रमुखाला नवीन बस सुरु करण्याबाबत विनंती अर्ज लिहा.
- (3) माहिती पत्रकाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

3. पुढील प्रत्येक गटातील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी दीडशे शब्दांपर्यंत लिहा : [30]

गट 'अ'

- (1) तुमच्या महाविद्यालयाच्या स्नेहसंमेलन पारितोषिक समारंभाची कार्यक्रमपत्रिका तयार करा.
- (2) ग्रामपंचायत निवडणुकीच्या कार्यक्रमाचे जाहीर निवेदन तयार करा.
- (3) महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या परीक्षेत यशस्वी झाल्याबद्दल मित्रांस अभिनंदनपर पत्र लिहा.

गट 'ब'

- (1) महाविद्यालयातील प्राध्यापक पदासाठी अर्ज लिहा.
- (2) राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या हिवाळी शिबीराचा अहवाल तयार करा.
- (3) तुमच्या महाविद्यालयाच्या सुवर्णमहोत्सवानिमित्त प्रकाशित होणाऱ्या स्मरणिकेचा आराखडा तयार करा.

4. पुढील प्रत्येक गटातील कोणत्याही एका गटातील प्रश्नाचे उत्तर प्रत्येकी तीनशे शब्दांपर्यंत लिहा : [30]

गट 'अ'

- (1) संपादनाचे प्रयोजन स्पष्ट करून स्मरणिकेचा आराखडा तयार करा.
- (2) कार्यालयीन कागदपत्रांचे व्यवस्थापन कसे कराल ?

गट 'ब'

- (1) व्यावहारिक पातळीवरील मराठी भाषेच्या उपयोजनासाठी कोणत्या भाषिक कौशल्याची आवश्यकता असते ते स्पष्ट करा.
- (2) इतिवृत्त लेखनाचे स्वरूप व प्रयोजन सविस्तर लिहा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-203

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

MARATHI (मराठी)

S-1 : मराठी साहित्यातील विविध साहित्यप्रकार

(2013 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

अभ्यासक्रम :—(1) नाटक व कादंबरी यांचे तात्विक स्वरूप

(2) नटसम्राट (नाटक)—वि.वा. शिरवाडकर

(3) फकिरा (कादंबरी) अण्णाभाऊ साठे.

सूचना :—(i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा : [20]

(1) 'नाटक' ही एक सादरीकरणाची कला आहे. स्पष्ट करा.

(2) नाटकाचे विविध प्रकार लिहा.

(3) 'संवाद' हा नाटकाचा आत्मा असतो.' विशद करा.

(4) कादंबरी वाङ्मयप्रकाराचे स्वरूप विशद करा.

(5) कादंबरी वाङ्मयप्रकाराच्या 'कथानक' या घटकाचे विशेष लिहा.

(6) प्रादेशिक कादंबरीचे स्वरूप स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

(1) 'नटसम्राट' या नाटकाचा केंद्रवर्ती विषय लिहा.

(2) 'नटसम्राट' हे नाटक कोणता संदेश देते, ते लिहा.

(3) 'नटसम्राट' या नाटकातील स्त्री-पात्रांची नावे लिहा.

P.T.O.

- (4) 'नटसम्राट' हे नाटक कोणत्या प्रकारात मोडते ?
- (5) 'नटसम्राट' नाटक ही कोणाची शोकांतिका आहे ?
- (6) अप्पासाहेब बेलवलकर यांची भूमिका कोणी केली आहे ?
- (7) 'नटसम्राट' नाटकाचा पहिला प्रयोग कोठे झाला ?
- (8) 'फकिरा' ही कादंबरी कोणत्या प्रदेशाचे चित्रण करते ?
- (9) फकिरामधील संघर्षाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (10) 'फकिरा' कादंबरीतील स्त्री-पात्रांची नावे लिहा.
- (11) 'फकिरा' ही कादंबरी कोणत्या प्रकारात मोडते ?
- (12) शिगावातून जोगणी आणव्याचे धाडसाचे काम कोणी केले ?
- (13) फकिरा कादंबरीतील बापू खोताने गावगाड्यातील कोणता रिवाज मोडला ?
- (14) फकिरा कादंबरीच्या भाषाशैलीचे दोन विशेष लिहा.

3. पुढीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर पन्नास शब्दांत लिहा : [10]

गट 'अ'

- (1) 'नटसम्राट' या नाटकाच्या शीर्षकाची समर्पकता स्पष्ट करा.
- (2) 'नटसम्राट' या नाटकातील शोकांतिकेचे स्वरूप स्पष्ट करा.

गट 'ब'

- (1) 'फकिरा' कादंबरीतील वातावरणनिर्मिती या घटकाचा परामर्श घ्या.
- (2) 'फकिरा' कादंबरीतून घडलेले समाजदर्शन विशद करा.

4. पुढीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर दीडशे शब्दांत लिहा : [20]

गट 'अ'

- (1) 'नटसम्राट' या नाटकातील समस्येचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (2) 'नटसम्राट' मधील काव्यात्म भाषेचा परामर्श घ्या.

गट 'ब'

- (1) 'फकिरा' कादंबरीतील निवेदन व भाषाशैली हे घटक स्पष्ट करा.
- (2) 'फकिराच्या' जीवनाची संघर्षगाथा म्हणजे 'फकिरा कादंबरी होय' या विधानाचा परामर्श घ्या.

5. पुढीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर तीनशे शब्दापर्यंत लिहा : [30]

गट 'अ'

- (1) 'नटसम्राट' या नाटकातील अप्पासाहेब बेलवलकर या व्यक्तिरेखेचा परामर्श घ्या.
- (2) 'नटसम्राट' या नाटकातील (कथानक) संविधानक सविस्तर लिहा.

गट 'ब'

- (1) 'फकिरा' कादंबरीचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये लिहा.
- (2) 'फकिरा'च्या व्यक्तिमत्त्वाच्या विविध पैलूंचा परामर्श घ्या.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-204

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

MARATHI (मराठी)

विशेषस्तर प्रश्नपत्रिका क्र. 2

(अर्वाचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास इ.स. 1818 ते 1960)

(2013 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. पुढील प्रत्येक गटातील कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी वीस (20) शब्दांत लिहा : [20]

‘अ’ गट

- (i) प्रबोधनाचा कालखंड कोणत्या कालखंडास संबोधले जाते ?
- (ii) ‘दर्पण’ या नावाचे पाक्षिक वृत्तपत्र कोणी व कधी सुरू केले ?
- (iii) महात्मा फुले यांनी शेतकऱ्यांच्या प्रश्न-समस्यांवर कोणता ग्रंथ लिहिला ?
- (iv) गोविंदाग्रज यांच्या काव्यसंग्रहाचे नाव लिहा.
- (v) ‘मृणालिनीचे लावण्य’ या गाजलेल्या लघुकथेच्या लेखकाचे नाव लिहा.
- (vi) चिं. त्र्यं. खानोलकर यांच्या कोणत्याही दोन कादंबऱ्यांची नावे लिहा.
- (vii) विष्णुदास भावे यांच्या ‘सीता स्वयंवर’ नाटकाचा पहिला प्रयोग किती साली व कुठे झाला ?

P.T.O.

‘ब’ गट

- (i) रविकिरण मंडळतील दोन कवींची नावे लिहा.
- (ii) हरिभाऊ आपटे यांनी मराठीतील कोणते पहिले कथाप्रधान पत्र सुरू केले ?
- (iii) ‘फुला-मुलांचे कवी’ कोणास म्हटले जाते ?
- (iv) मराठीतील पहिल्या सामाजिक कादंबरीचे व कादंबरीकाराचे नाव लिहा.
- (v) नवकथेचे जनक कोणास म्हटले जाते ?
- (vi) गो. ब. देवल यांच्या जरठकुमारी विवाह समस्या मांडणाऱ्या नाटकाचे नाव लिहा.
- (vii) गोपाळ गोडसे यांनी लिहिलेल्या आत्मवृत्ताचे नाव कोणते आहे ?

2. पुढील प्रत्येक गटातील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी पन्नास (50) शब्दांत लिहा : [20]

‘अ’ गट

- (i) इंग्रजी राजवटीतील वृत्तपत्र व मासिकांचे कार्य लिहा.
- (ii) 1874 ते 1920 या कालखंडातील मराठी कथेचे स्वरूप लिहा.
- (iii) रविकिरण मंडळतील कवींच्या कवितांचे स्वरूप विशेष लिहा.
- (iv) 1945 ते 1960 कालखंडातील प्रादेशिक कादंबऱ्यांची पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.

‘ब’ गट

- (i) 1818 ते 1874 कालखंडातील कोश वाङ्मयाचे स्वरूप विशद करा.
- (ii) 1874 मधील विष्णुशास्त्री चिपळूणकर यांच्या ‘निबंधमाले’चे विशेष लिहा.
- (iii) 1920-1945 या कालखंडास ‘फडके-खांडेकर युग’ असे म्हटले जाते. स्पष्ट करा.
- (iv) 1945-1960 कालखंडातील पु.ल. देशपांडे यांच्या नाटकांचे स्वरूप विशद करा.

3. पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी पन्नास (50) शब्दांत लिहा : [10]

- (i) 1818 ते 1874 या कालखंडास प्रबोधनाचा कालखंड असे का म्हटले जाते ?
- (ii) 'काळकर्ते' शि.म. परांजपे यांच्या निबंधाचे स्वरूप विशद करा.
- (iii) नवकाव्याचे जनक 'बा.सी. मर्ढेकर यांच्या कवितेची वैशिष्ट्ये लिहा.
- (iv) महिलांच्या आत्मवृत्तांचे स्वरूप स्पष्ट करा.

4. पुढील प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर दीडशे (150) शब्दांत लिहा : [20]

‘अ’ गट

- (i) महात्मा जोतीबा फुले यांच्या वाङ्मयीन कार्याचा आढावा घ्या.
- (ii) हरिभाऊ आपटे यांच्या ऐतिहासिक कादंबऱ्यांचे स्वरूप विशद करा.

‘ब’ गट

- (i) 1920 ते 1945 या कालखंडातील मराठी कथेची वाटचाल स्पष्ट करा.
- (ii) 1945 ते 1960 कालखंडातील वसंत कानेटकरांच्या नाटकाचे स्वरूप विशद करा.

5. पुढील प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर तीनशे (300) शब्दांत लिहा : [30]

‘अ’ गट

- (i) 1818 ते 1874 या कालखंडातील मराठी साहित्यातील नियतकालिकांनी केलेल्या कार्याचा आढावा घ्या.
- (ii) 1874 ते 1920 या कालखंडातील साहित्यनिर्मितीमागील प्रेरणांचे स्वरूप विशद करा.

‘ब’ गट

- (i) 1920 ते 1945 या कालखंडातील काव्यनिर्मितीमागील प्रेरणांचा आढावा घ्या.
- (ii) 1945 ते 1960 या कालखंडातील नवकथेचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-205

**S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
(For External)
FRENCH (GENERAL) G-2
(Language Skills)
(2013 PATTERN)**

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

Q1)A) Traduisez en anglais [12]

Comme la Coupe du monde de foot, la Coupe du monde de pâtisserie accueille les pays du monde entier. Elle a lieu tous les deux ans. Il y a 21 meilleures équipes en finale. La finale est une occasion unique de découvrir les desserts et les gâteaux de nombreuses régions du monde. Chaque pays présente 3 pâtisseries-chefs : un expert en chocolat, un expert du sucre et un spécialiste de la glace. Le jury est composé de 21 chefs représentant les 21 pays en compétition. Il faut que les desserts soient bons et beaux ! Il faut préparer 12 desserts en 10 heures. Avec des outils très fins les chefs créent des incroyables sculptures de chocolat, de sucre et de glace qui révèlent l'**imagination** et la **technique** qu'il faut pour exercer le métier de pâtissier.

B) Traduisez en français. [10]

Peter's father works in a company that is very well known. It is a job that requires a lot of travel. Often he has to be out of his home for a period of 8-10 days. His children miss him a lot. But when he is home he takes the effort of playing with them. They often go to the beach or to the mountains. Vacations like these are a lot of fun.

C) Ecrivez la recette de votre plat préféré. [10]

Q2) Répondez aux questions(3 au choix) [15]

- 1) Quel est votre sport préféré? Expliquez le sport brièvement.
- 2) Est-ce que vous êtes pour ou contre le mariage arrangé? Justifiez.
- 3) Quels sont les avantages et les inconvénients d'une famille nucléaire ainsi que ceux d'une famille conjointe. Illustrez avec les exemples.
- 4) Expliquez vos projets d'avenir après avoir fini vos études.

P.T.O.

Q3) Répondez DEUX au choix.

[20]

- 1) Rédigez un fait divers pour décrire un événement dans votre ville/pays
- 2) Faites le critique d'un film que vous avez récemment vu.
- 3) Racontez un souvenir de votre enfance.

Q4) Grammaire:

[33]

a) Complétez avec le subjonctif ou l'indicatif

[4]

- 1) Il faut que tu (prendre) tes médicaments tout de suite!
- 2) Je suis désolée mais je ne (pouvoir) pas venir pour la soirée.
- 3) Je suis sûr qu'il (réussir) à l'examen.
- 4) Je veux que vous (apprendre) vite ce dialogue.

b) Reliez les actions en utilisant après avoir/après être/avant de.

[6]

- 1) arriver de la gare / aller directement à la maison.
- 2) faire une réservation / partir pour un voyage.
- 3) décider ne pas manger un repas non végétarien / visite chez le médecin.

c) Mettez les verbes au conditionnel présent ou au passé.

[2]

- 1) Si j' étais le maire de ma commune, je (faire) de mon mieux pour les habitants.
- 2) Si elle vient avec ses enfants, nous(pouvoir) visiter la forêt.

d) Le nouveau proviseur du lycée envisage ce qu'il fera dans les cinq prochaines pour le lycée et les étudiants.

Imaginez trois actions et exprimez-les **au futur et au futur antérieur**.(utilisez 5 verbes différents)

[5]

e) Expliquez votre préférence de sortie en utilisant les connecteurs de cause et de conséquence(parce que puisque, comme, tellement ....etc.)(au moins 4)

[4]

f) Mettez à la voix passive.

[4]

- 1) La jeune fille jouera le piano pour le spectacle.
- 2) L'actrice a chanté une chanson dans son dernier film.
- 3) Le professeur va donner un discours.
- 4) Jules César avait conquis la Gaule.

g) Remplacez les mots soulignés par les pronoms personnels

[4]

- 1) Je viens d'arriver de Mumbai avec mes parents.
- 2) Est-ce que Marie fait le sport au lycée?
- 3) Finissons vite le dîner!
- 4) J'ai écrit la lettre à mon correspondant français.

h) Formez les noms: boire, régler, aimer, souffrir

[4]

Total No. of Frages—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[5401]-EXT-206

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

GERMAN

General Paper II

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Use of a bilingual dictionary is allowed.*

Frage I.A. Übersetzen Sie ins Englische!

[24]

1.

(08)

Liebe Myriam,

wie geht es dir? Uns geht es gut. Martin hat jetzt eine neue Stelle und ist in der neuen Firma wirklich glücklich. Tina geht seit September in die Schule. Nur ich habe ein Problem. Du weißt ja, ich habe früher immer gern gearbeitet. Meine Zeit als Sekretärin bei Osborn war richtig schön. Jetzt bin ich seit sieben Jahren Hausfrau und Mutter und möchte gern wieder arbeiten. Tina ist am Vormittag in der Schule und ich denke, in der Zeit kann ich etwas arbeiten. Am Nachmittag will ich zu Hause sein und mit Tina Hausaufgaben machen. Sie braucht manchmal ein bisschen Hilfe.

Liebe Grüße

2.

(08)

Kaufen – für die meisten von uns ist es schön; für Sina P. ist es ein Problem. Sie kommt aus der Stadt und ihr Portemonnaie ist leer, jedes Mal. Aber ihre Taschen sind voll. Sie braucht nichts und kauft viel. Was genau kauft Sina? Eigentlich ist es ihr egal. Aber am liebsten kauft sie Klamotten. Klamotten? Was für Klamotten denn? Dann sagt sie es endlich. Sina kauft gerne Kleidung, am liebsten Blusen. Ihr Schrank ist schon voll. Doch sie kann nicht aufhören. „Mit Schuhen ist es auch schlimm“, sagt sie. Mindestens 50 Paar stehen unter ihrem Bett. Zum Glück ist das Bett sehr breit, zwei mal zwei Meter, denn Sina schläft dort nicht allein.

Frage I. B. Übersetzen Sie ins Deutsche! (nur 4)

(08)

1. She uses the hair dryer to dry her hair.
2. I am not in a mood to study today.
3. We are looking forward to the holidays.
4. Earlier people used to ride cycle everywhere.
5. I like movies which have a happy end.
6. My brother is more intelligent than my sister.

P.T.O.

Frage II.**[25]****A: Beantworten Sie FÜNF der folgenden Fragen!****(15)**

1. Schreiben Sie kurz über eine berühmte Sehenswürdigkeit in Österreich!
2. Was machen Sie, wenn es regnet?
3. Beschreiben Sie Ihr Traumhaus!
4. Was würden Sie machen, wenn Sie auf einer einsamen Insel alleine wären?
5. Wie wichtig ist Sport, um fit zu bleiben?
6. Eine Freundin von Ihnen hat Probleme bei der Liebe? Geben Sie ihr einen Rat!

Frage II.B: Schreiben Sie einen Dialog über EINS der folgenden Themen!**(10)**

Ein Freund von Ihnen zieht bald um. Was alles soll er machen? Schreiben Sie darüber einen Dialog!

ODER

Sie wollen eine Reise durch Deutschland machen. Fragen Sie einen deutschen Freund nach Tipps für diese Reise! Schreiben Sie darüber ein Telefongespräch!

Frage III: Grammatik und Wortschatz!**[40]****A. Bilden Sie Nebensätze! (Nur 4)****(04)**

(weil, wenn, dass, um...zu, zu, damit)

1. Gerda liest immer ein Buch. Sie hat Freizeit.
2. Die Frau kauft eine Waschmaschine. Sie muss die Wäsche nicht selbst waschen.
3. Hast du gehört? Herr Krausel liegt im Krankenhaus.
4. Ich habe vor. Ich lerne eine Fremdsprache.
5. Sie soll kein Eis essen. Sie hat Schnupfen.
6. Er lernt noch einen Beruf. Er will bessere Karrierechancen haben.

B. Ergänzen Sie die Komparativ- und Superlativformen! (Nur 4)**(04)**

(gut, teuer, alt, gern, warm)

1. Ich trinke Kaffee _____ als Tee.
2. iPhone ist _____ als Motorola.
3. Alle Harry Potter Bücher sind interessant, aber der vierte Teil ist _____.
4. In Ägypten ist es _____ als in Indien.
5. Mein Vater ist _____ als meine Mutter.

C. Welche Präposition passt? (Nur 4)**(04)**

1. Maria wartet seit einer Stunde _____ ihre Schwester.
2. Ich erinnere mich immer noch _____ meine Kindheit.
3. Bitte fragen Sie _____ dem Weg zum Bahnhof.
4. Die Leute lachen _____ die dummen Witze.
5. Heute treffen wir uns _____ unseren Schulfreunden.

D. Schreiben Sie die Sätze im Präteritum! (Nur 4)**(04)**

1. Das Kind liest einen Krimi.

2. Sie geht regelmäßig zur Uni.
3. Wir brauchen Hilfe in der Küche.
4. Der Papagei spricht pausenlos.
5. Der Arzt untersucht den Patienten.

E. Bilden Sie Relativsätze! (Nur 4)

(04)

1. Der Bus kommt heute zwei Stunden später. Er fährt nach Kassel.
2. Das Fest dauert vier Tage. Man feiert es nur in den katholischen Regionen Deutschlands.
3. Das Mädchen hat mich gerade angerufen. Sein Matheheft ist bei mir.
4. Wie heißt die Frau? Du hast mit ihr gestern telefoniert.
5. Das ist der Fluss Isar. Er fließt durch die Stadt München.

F. Bilden Sie das Passiv! (Nur 4)

(04)

1. Man muss das Auto ganz vorsichtig fahren.
2. Im Sommer machen viele Leute Urlaub.
3. Die Schüler besprechen ein wichtiges Thema.
4. Ich habe meine Freunde über die Feier schon informiert.
5. Er schreibt einen Brief an die Firma.

G. Bilden Sie Konjunktiv II! (Nur 4)

(04)

1. Ich bin mit meinem Beruf nicht zufrieden. (Wunschsatz)
2. Ich kann noch nicht sehr gut deutsch sprechen. Ich arbeite bei einer deutschen Firma. (Bedingungssatz)
3. Gib mir den Schlüssel! (Höfliche Bitte)
4. Heute ist es zu warm. (Wunschsatz)
5. Er ist so ängstlich wie eine Hase. (Vergleichssatz)

Wortschatz

A. Ergänzen Sie das richtige Wort! (Nur 4)

(04)

1. Schloss _____ liegt in Bayern.
2. Mit einer _____ kann man die Haare schneller trocknen.
3. Das Schwein ist ein _____ in Deutschland.
4. Boris findet seine Arbeit nicht gut. Er will gerne _____.
5. Zur Prüfung wünscht man _____.

B. Was passt nicht? (Nur 4)

(04)

1. Stern/ Mond/ Sonne/ Baum
2. Couch/ Bücherregal/ Spülbecken/ Sofa
3. Angestellter/ Abitur/ Manager/ Geschäftsführer
4. Kakao/ Tee/ Saft/ Bier
5. Rügen/ Rhein/ Mosel/ Donau

C. Schreiben Sie das richtige Nomen oder das richtige Verb! (Nur 4)

(04)

1. Die Abfahrt
2. anfangen
3. der Rasierapparat

4. küssen
5. ankommen

Frage IV. Lesen Sie den folgenden Text und beantworten Sie die Fragen!

[11]

Frank Steiner

„Ich heiße Frank Steiner und bin 47 Jahre alt. Mein Beruf ist Tischler. Ich habe eine eigene Werkstatt und vier Angestellte. Meine Frau macht die Arbeiten im Büro. Wir machen schöne Möbel für unsere Kunden und reparieren und restaurieren Möbel. Unsere Möbel sind ganz toll. Wir besuchen die Kunden, sehen uns ihre Wohnungen an und beraten sie. Dann bekommen sie die Möbel, die am besten in ihre Wohnung passen. Das ist nicht billig, aber die Kunden sind immer zufrieden. Ein guter Service ist wichtig, denn heute gibt es viel Konkurrenz (competition).“

Carla Sudoff

„Mein Name ist Carla Sudoff. Ich bin Hotelfachfrau und arbeite an der Rezeption von einem großen Hotel in Berlin. Ich organisiere die Zimmerreservierungen, empfangen die Gäste und kassiere das Geld für die Rechnungen. Wir haben viel internationales Publikum. Oft kennen die Gäste die Stadt nicht und ich muss ihnen den Weg erklären oder ihnen Tipps für Restaurants, Konzerte oder Theater geben. Ich habe Schichtdienst (shift service) und arbeite am Vormittag oder Nachmittag. So muss ich oft früh aufstehen oder komme erst spät nach Hause und ich muss oft am Wochenende arbeiten. So habe ich wenig Freizeit. Zum Glück machen mein Mann und meine Tochter den Haushalt alleine.“

(A) Richtig oder Falsch?

(04)

1. Frank Steiner arbeitet mit seiner Frau und vier Angestellten zusammen.
2. Die Möbel von Frank Steiner kosten nicht viel.
3. Die internationalen Gäste in Berlin brauchen oft Wegerklrungen von Carla.
4. Carla macht den Haushalt alleine.

(B) Beantworten Sie die Fragen!

(06)

1. Was macht Frank? Beschreiben Sie seine Arbeit.
2. Warum muss Carla oft früh aufstehen?
3. Wer hat einen interessanten Beruf, Frank oder Carla? Was meinen Sie? Warum?

(C) Geben Sie dem Text einen passenden Titel!

(01)

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-207

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

GUJARATI (Gen. II)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

પ્રશ્ન:- ૧ નીચેના માંથી કોઈ પણ એક વિષય પર નિબંધ લખો.

(૨૦)

- ૧ નારી તું નારાયણી
- ૨ વિદ્યાર્થી અને શિસ્તપાલન
- ૩ વિજ્ઞાન ની સિદ્ધિઓ
- ૪ સ્વચ્છતા અભિયાન

પ્રશ્ન:- ૨ કોઈ પણ એક પ્રશ્ન નો સવિસ્તાર ઉત્તર લખો.

(૨૦)

- ૧ મહાદેવભાઈ દેસાઈ નું પત્રલેખન
- ૨ સ્વામી આનંદ ના ગદ્ય માં ગતિ છે, આકાર છે, ચેતના છે, કળા છે. આ વિધાન સ્પષ્ટ કરો.

પ્રશ્ન:- ૩ કોઈ પણ એક પ્રશ્ન નો સવિસ્તાર ઉત્તર લખો.

(૨૦)

- ૧ પ્રેમાનંદ એક આખ્યાનકવિ છે. સમજાવો.
- ૨ પ્રેમાનંદ નું જીવન અને કવન.

P.T.O.

પ્રશ્ન ૪ (અ) ટૂંકનોંધ લખો. (કોઈ પણ એક)

(૧૦)

- ૧ ઝાકળ જેવા અણદીઠ.
- ૨ ચંદુલાલ મહેતા એક સાધુચરિત સજ્જન હતા.

(બ) ટૂંકનોંધ લખો. (કોઈ પણ એક)

(૧૦)

- ૧ શ્રીકૃષ્ણ અને સુદામા નો ગુરુભાવ.
- ૨ શ્રીકૃષ્ણ અને સુદામાની મૈત્રી.

પ્રશ્ન ૫ (અ) પૂર્વાપર સંબંધ લખો. (એક ગદ્ય એક પદ્ય)

(૧૦)

- ૧ ગાય ને લઈ જ તારે ઘેર.
- ૨ અમારે તમારો પૈસો ના ખપે.
- ૩ બારી એ બેઠા પંથ જોતા નિજ કંથ સ્ત્રી દ્રષ્ટએ પડ્યો.
- ૪ આશ્રમ ગયાનું દુઃખ નથી, પણ બાળક મારા ક્યાં ગયા?

પ્રશ્ન ૫ (બ) પત્રલેખન

(૧૦)

તમે પ્રવાસ માં છો. તમારા પ્રવાસ ના અનુભવો વિશે પિતા ને પત્ર લખો.

અથવા

અહેવાલ લેખન

તમારી કોલેજમાં ઉજવાયેલા વર્ષિકોત્સવ પ્રસંગનું વર્ણન કરતો અહેવાલ આશરે એકસો શબ્દો માં લખો.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-208

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

URDU

(General Paper II)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (1) Attempt All questions.

(2) Figures to the left indicate full marks.

تمام سوالات لازمی ہیں۔

سوال نمبر ۱: نظیر اکبر آبادی اردو کے پہلے عوامی شاعر ہیں۔ واضح کیجیے۔ (20)

یا

نظیر کی شاعری اپنے دور کی بہترین عکاسی کرتی مع مثالوں کے ثابت کیجیے۔

سوال نمبر ۲: سلیمان خطیب کی سیرت و شخصیت کا احاطہ کیجیے۔ (20)

یا

سلیمان خطیب کی شاعری کا تنقیدی جائزہ لیجیے۔

سوال نمبر ۳: اردو نظم نگاری کی تاریخ مفصل بیان کیجیے۔ (20)

یا

نظم کی تعریف بیان کرتے ہوئے اس کی خصوصیات بیان کیجیے۔

P.T.O.

سوال نمبر ۴ (الف): کسی ایک نظم کا خلاصہ لکھیے۔ (10)

۱۔ آدمی نامہ ۲۔ روٹی نامہ ۳۔ مفلسی

(ب): کسی ایک نظم کا خلاصہ لکھیے۔ (10)

۱۔ پہلی تاریخ ۲۔ دکنی عورت کا انتظار ۳۔ عید کا دن

سوال نمبر ۵ (الف): کسی پانچ اشعار کی تشریح بہ حوالہ متن کیجیے۔ (10)

- ۱۔ مسجد بھی آدمی نے بنائی ہے یاں میاں بنتے ہیں آدمی ہی امام اور خطبہ خواں
- ۲۔ پڑھتے ہیں آدمی ہی قرآن اور نمازیاں اور آدمی ہی ان کی چراتے ہیں جوتیاں
- ۳۔ دل کھیت میں سرسوں کے ہر اک پھول سے اٹکا ہر بات میں ہوتا تھا اسی بات کا لٹکا
- ۴۔ کیا عیش ہے، کیا رنگ ہے، کیا ڈھنگ زمیں پر ہولی نے مچایا ہے عجب رنگ زمیں پر
- ۵۔ مفلس کرے جو آن کے مجلس کے بیچ حال سب جانیں، روٹیوں کا یہ ڈالا ہے اس جال
- ۶۔ زردار، بے نوا ہے، سو ہے وہ بھی آدمی نعمت جو کھارہا ہے، سو ہے وہ بھی آدمی
- ۷۔ مغرور نہ ہوں تلواروں پر، مت پھول بھروسے ڈھالوں کے سب پتا توڑ کے بھاگیں گے، منہ دیکھ اجل کے بھالوں کے

(ب): کسی پانچ اشعار کی تشریح بہ حوالہ متن کیجیے۔ (10)

- ۱۔ نام ڈوبے ہیں نام چمکے ہیں گوالکشن ہے نام کا موسم
- ۲۔ ابن آدم بنا ہے مٹی سے اس کی قسمت میں صرف مٹی ہے
- ۳۔ یاد بولے تو دل میں چھپانے کی بات چپ ذرا سوچ کر مسکرانے کی بات

- ۴۔ چاند تاروں کا بازار اٹھنے لکيا
ساتھی رستے میں ایک ایک چھٹنے لگا
- ۵۔ یہ گاندھی، یہ گوتم کی پیاری زمیں ہے
ہمیشہ جواہر اگلتی رہی ہے
- ۶۔ ملک ان کو لے کو کیا تو سھو کو پیس گے ظالم
اللہ کے پیارے جاناں مرکھپ کو جیئیں گے سالم
- ۷۔ جشن غالب آج سنانی ہے مجھے
وہ غزل میں نے کہی ہے کہ غزل جھوم اٹھے

Total No. of Questions—5+5]

[Total No. of Printed Pages—9

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-211

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

HINDI (हिंदी)

General Paper II

सामान्यस्तर-2

(कहानी, काव्य एवं लेखन)

(2013 PATTERN)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 100

पाठ्यपुस्तकें :— (i) कथाधारा :- संपादक — डॉ. अनिता नेरे
डॉ. अशोक धुलधुले
(ii) काव्यायन :- संपादक — डॉ. सुभाष तलेकर
डॉ. सुरेश सालुंके

सूचनाएँ :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

1. निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [20]

(i) 'घूस एक चिकनाई है' रचना भ्रष्ट व्यवस्था पर तीखी चोट करती है', स्पष्ट कीजिए।

(ii) लहनासिंह किस प्रकार सुबेदारनी को दिए हुए वचन की पूर्ति करता है ?

P.T.O.

- (iii) 'मीरा नाची' कहानी सामाजिक बंधनों में जकड़ी युवतियों की वेदना को वाणी देती है', स्पष्ट कीजिए।
- (iv) मुंशी वंशीधर को ईमानदारी और कर्तव्यपरायणता का क्या फल मिला ?
- (v) 'सिलिया' कहानी के माध्यम से दलित समाज की दुरावस्था पर प्रकाश डालिए।

2. निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [20]

- (i) 'जूही की कली' कविता में कवि निराला ने प्रकृति के शृंगारी रूप का वर्णन किस प्रकार किया है ?
- (ii) 'बाबा ने कहा था' कविता द्वारा कवि कौनसा संदेश देते हैं ?
- (iii) 'गाँव पर माँ' कविता का भावार्थ लिखिए।
- (iv) 'चुनौती' के माध्यम से कवयित्री किस प्रकार बाजारवादी संस्कृति का विरोध करती है ?
- (v) 'इस रूट की सभी लाइनें व्यस्त हैं' कविता का उद्देश्य लिखिए।

3. (अ) निम्नलिखित अवतरणों में से किसी एक की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [8]

- (i) "वेतन में अब चिकनाई नहीं रह गयी, बल्कि वेतन से खुशकी होने का खतरा पैदा होता है। घूस खुशकी दूर करती है, आदमी में स्फूर्ति भर देती है।"
- (ii) "यहां बैठी तिरिया चरित्तर कर रही है कमजात, नीचे सारा काम औंधा पड़ा है।"

(आ) निम्नलिखित अवतरणों में से किसी एक की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [8]

- (i) "यौवन के पनीले सपन
और अंत का विसर्जन
छिपा है नदी के आंचल में
नदी अक्षत रहती है ………!"

- (ii) “दो हाथियों की लड़ाई में
सबसे ज्यादा कुचली जाती है
घास, जिसका
हाथियों के समूचे कुनबे से
कुछ भी लेना-देना नहीं।”

4. (अ) निम्नलिखित में से किसी **एक** पर टिप्पणी लिखिए : [8]

- (i) ‘लाल पान की बेगम’ की बिरजू की माँ
(ii) ‘झूठी है तेतरी दादी’ की तेतरी
(iii) ‘बिगड़ैल बच्चे’ कहानी के नवयुवक।

(आ) निम्नलिखित में से किसी **एक** पर टिप्पणी लिखिए : [8]

- (i) ‘माँझी’ कविता में चित्रित संघर्ष
(ii) ‘चुनौती’ कविता का भावार्थ
(iii) ‘बेजगह’ कविता में अभिव्यक्त रुढ़िवादिता।

5. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं **चार** शब्द-युग्मों का अर्थ बताकर वाक्य में प्रयोग कीजिए : [8]

- (i) अन्न—अन्य
(ii) किला—कीला
(iii) छत्र—छात्र
(iv) मणि—मणी
(v) दिन—दीन
(vi) कलि—कली

(आ) निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर साक्षात्कार का नमूना तैयार कीजिए : [8]

(i) प्रसिद्ध टेनिस खिलाड़ी साइना नेहवाल से साक्षात्कार।

(ii) समाजसेवक अण्णा हजारेजी से साक्षात्कार।

(इ) निम्नलिखित में से किन्हीं छः अंग्रेजी पारिभाषिक शब्दों के हिंदी पर्याय लिखिए : [6]

(i) Agreement

(ii) Director

(iii) File

(iv) Gazette

(v) Goods shed

(vi) Increment

(vii) Post Office

(viii) Vacancy.

(ई) निम्नलिखित में से किसी एक का विज्ञापन का नमूना तैयार कीजिए : [6]

(i) नए दंत मंजन का विज्ञापन।

(ii) केश तेल का विज्ञापन।

[5401]-EXT-211

(प्रयोजनमूलक हिंदी) (Functional Hindi)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 100

सूचनाएँ :—(i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

1. निम्नलिखित में से किन्हीं आठ प्रश्नों के संक्षिप्त उत्तर लिखिए : [16]

- (i) प्रयोजनमूलक हिंदी का परिचय दीजिए।
- (ii) कार्यालयीन हिंदी का महत्त्व लिखिए।
- (iii) व्यावसायिक पत्र के प्रकार लिखिए।
- (iv) टिप्पण के प्रकार विशद कीजिए।
- (v) जनसंचार माध्यमों का परिचय दीजिए।
- (vi) समाचार लेखन के सिद्धान्त लिखिए।
- (vii) इलेक्ट्रॉनिक माध्यमों का परिचय दीजिए।
- (viii) आलेखन के गुण लिखिए।
- (ix) अनुवाद का अर्थ स्पष्ट कीजिए।
- (x) कम्प्यूटर एनीमेशन का महत्त्व लिखिए।

2. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं छः के हिंदी पारिभाषिक वाक्यांश लिखिए : [12]

- (i) Call for an explanation
- (ii) For information only

- (iii) Needful has been done
- (iv) Seen and returned with thanks
- (v) After Perusal
- (vi) Consider it again
- (vii) Further report is awaited
- (viii) Mentioned above
- (ix) With regard to
- (x) Yours faithfully.

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं छः अंग्रेजी मुहावरों के हिंदी पर्याय लिखिए : [12]

- (i) Born of contention
- (ii) Hold the candle to the sun
- (iii) Once in a blue moon
- (iv) Meeting of the eyes
- (v) With a wet finger
- (vi) Face turned flue
- (vii) To turn tails
- (viii) Tit for tat.

(इ) निम्नलिखित में से किन्हीं छः शब्द युग्मों के अर्थ बताकर उनका वाक्य में प्रयोग कीजिए : [12]

- (i) कुजन — कूजन
- (ii) अथक — अकथ

(iii) मनुज — मनोज

(iv) राज — राज़

(v) दिन — दीन

(vi) कहाँ — कहा

(vii) जलज — जलद

(viii) तनु — तनू।

3. (अ) निम्नलिखित में से किसी एक पत्र का नमूना तैयार कीजिए : [6]

सागर/सरिता सोनवणे, राजलक्ष्मी पेपर मार्ट, सावरकर चौक नागपुर से प्रबन्ध संचालक, विकास पेपर मिल्स लिमिटेड, मुंबई के नाम एजेन्सी की माँग हेतु पत्र लिखता/लिखती है।

अथवा

राजेश वर्मा व्यवस्थापक, मनपसंद क्लॉथ सेंटर एकतानगर, सातारा से रूपसंगम गारमेंट्स मुंबई के नाम माल समय पर न मिलने की शिकायत करते हुए पत्र लिखते हैं। पत्र का प्रारूप तैयार कीजिए।

(आ) निम्नलिखित में से किसी एक पत्र का नमूना तैयार कीजिए : [6]

वैष्णवी स्टोअर्स के व्यवस्थापक सुहास पाटील, शाखा प्रबंधक, स्टेट बैंक ऑफ इंडिया अहमदनगर के नाम ऋण पाने के लिए आवेदन-पत्र लिखते हैं।

अथवा

समीर/संमिधा पाठक, टिळक पथ औरंगाबाद से शाखा व्यवस्थापक बैंक ऑफ बड़ोदा, समर्थनगर औरंगाबाद की चेक बुक खो जाने के सम्बन्ध में पत्र लिखता/लिखती है।

(इ) निम्नलिखित में से किसी एक परिच्छेद का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [8]

Newspapers are one of the signs of civilization. The more a country is educated man is always eager to know what is going on. In the world and this information he can have only thought the medium of newspapers. The primary function of a paper is to supply us with all sorts of news. Local and foreign. It gives us information of what is going on in our own country and other parts of the world. As a matter of fact a newspaper is a sort of contemporary history.

अथवा

संस्कृत समाजाचे लक्षण म्हणून वर्तमान पत्रांकडे पाहता येईल. जेवढे आपल्या देशातील लोक सुशिक्षित असतील तेवढी त्यांची ज्ञान-जिज्ञासा मोठी असते आणि ही जिज्ञासा वर्तमान पत्र वाचून पूर्ण करता येते. आपल्या देशांतर्गत आणि देशाबाहेरच्या बातम्या देणं हे वर्तमान पत्राचे प्रथम कर्तव्य आहे. त्यामुळे आपल्या देशातील घडामोडी आणि बाहेरील घडामोडी आपल्याला सहज समजू शकतात. खरे पहाता वर्तमान पत्रे म्हणजे जणू समकालीन इतिहासाची आवृत्ती म्हणून ही सांगता येईल.

4. निम्नलिखित में से किन्हीं चार लघूत्तरीय प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [16]

- (i) प्रयोजनमूलक हिंदी की संकल्पना स्पष्ट कीजिए।
- (ii) फीचर लेखन का स्वरूप स्पष्ट कीजिए।
- (iii) विज्ञापन के प्रयोजन को स्पष्ट कीजिए।
- (iv) अनुवाद का स्वरूप स्पष्ट कीजिए।
- (v) कार्यालयीन टिप्पण की भाषा विशद कीजिए।
- (vi) हिंदी भाषा की प्रमुख प्रमुक्तियाँ विशद कीजिए।

5. निम्नलिखित में से किन्हीं तीन पर टिप्पणियाँ लिखिए :

[12]

(i) खेल जगत के क्षेत्र में हिंदी का प्रयोग

(ii) जनसंचार माध्यम

(iii) विज्ञापन का उद्देश्य

(iv) रेडियो संवाद लेखन

(v) दूरदर्शन विज्ञापन का महत्व

(vi) अनुवाद के प्रकार।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-212

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

HINDI : Special-1

हिंदी : विशेष-1

(हिंदी भाषा का विकास)

(2013 PATTERN)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 100

सूचनाएँ :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

1. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं छः प्रश्नों के उत्तर एक-एक वाक्य में लिखिए : [6]

(i) संचार भाषा किसे कहते हैं ?

(ii) भाषा की आत्मा किसे कहा गया है ?

(iii) अवधी किस क्षेत्र की बोली है ?

(iv) हिंदी के चार तद्भव शब्द लिखिए।

(v) भाषाविज्ञान के प्रमुख अंग कौनसे हैं ?

(vi) स्वर किसे कहते हैं ?

(vii) शब्द और पद का भेदक-तत्त्व क्या है ?

(viii) राष्ट्रभाषा प्रचार समिति, वर्धा का मूलमंत्र क्या है ?

P.T.O.

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं **पाँच** प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए : [10]

- (i) भाषा की **चार** विशेषताएँ लिखिए।
- (ii) देशज शब्द से क्या अभिप्राय है ?
- (iii) हिंदी में प्रयुक्त विराम-चिह्नों का संक्षेप में परिचय दीजिए।
- (iv) संघर्षी ध्वनियाँ किसे कहते हैं ?
- (v) वाक्य की परिभाषा देकर वाक्य की अनिवार्य आवश्यकताएँ बताइए।
- (vi) अर्थ-संकोच से क्या तात्पर्य है ? सोदाहरण बताइए।
- (vii) राजभाषा किसे कहते हैं ?

2. निम्नलिखित में से किन्हीं **दो** पर टिप्पणियाँ लिखिए : [12]

- (i) स्वर और व्यंजन में अंतर
- (ii) राजभाषा अधिनियम 1963
- (iii) महाराष्ट्र राष्ट्रभाषा सभा, पुणे.

3. निम्नलिखित में से किन्हीं **तीन** प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [18]

- (i) देवनागरी लिपि के इतिहास को विशद कीजिए।
- (ii) मानक हिंदी के स्वरूप को स्पष्ट कीजिए।
- (iii) स्थान के आधार पर व्यंजन ध्वनियों का वर्गीकरण स्पष्ट कीजिए।
- (iv) संबंध-तत्वों के प्रकार स्पष्ट कीजिए।
- (v) वाक्य के संदर्भ में योग्यता से क्या तात्पर्य है ?

4. निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए : [24]

- (i) उद्गम के आधार पर हिंदी के शब्द भंडार को स्पष्ट कीजिए।
- (ii) हिंदी वर्तनी संबंधी नियमों को स्पष्ट कीजिए।
- (iii) बोली के विकास के कारणों को स्पष्ट करते हुए 'बोली' और 'भाषा' के अन्तर को स्पष्ट कीजिए।

5. निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए : [30]

- (i) भाषाविज्ञान की परिभाषा देते हुए, भाषाविज्ञान के अंगों का परिचय दीजिए।
- (ii) ध्वनि-यंत्र और उसकी कार्य-प्रणाली का परिचय दीजिए।
- (iii) वाक्य की परिभाषा देते हुए वाक्य-विभाजन की प्रमुख प्रणालियाँ स्पष्ट कीजिए।
- (iv) अर्थ परिवर्तन के स्वरूप पर प्रकाश डालते हुए, अर्थ-विस्तार का विवेचन कीजिए।
- (v) राष्ट्रभाषा हिंदी का प्रसार करने वाली संस्थाओं का सामान्य परिचय लिखिए।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-213

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

HINDI : Special-2

(हिंदी : विशेष-2)

(उपन्यास, नाटक तथा मध्ययुगीन हिंदी काव्य)

(2013 PATTERN)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 100

पाठ्यपुस्तकें :— (i) समुद्र में खोया हुआ आदमी—कमलेश्वर
(ii) युगे-युगे क्रांति—विष्णु प्रभाकर
(iii) मध्ययुगीन हिंदी काव्य—संपादक डॉ. राजेन्द्र खैरनार

सूचनाएँ :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

- 1. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं छः प्रश्नों के उत्तर एक-एक वाक्य में लिखिए : [6]**
- (i) 'युगे-युगे क्रांति' नाटक के सूत्रधार का कार्य बताइए।
  - (ii) 'युगे-युगे क्रांति' नाटक के 1901 ई. कालखंड की जोड़ी का नाम लिखिए।
  - (iii) बीरन के माता-पिता का नाम लिखिए।
  - (iv) 'पैटर्न हाऊस' के मालिक का नाम क्या था ?
  - (v) रहीम की किसी एक रचना का नाम लिखिए।

P.T.O.

(vi) 'सूरसागर' रचना के रचनाकार का नाम लिखिए।

(vii) कबीर को 'वाणी का डिक्टेटर' किसने कहा है ?

(viii) बिहारी किसके दरबार में राजकवि थे ?

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के संक्षिप्त उत्तर लिखिए : [8]

(i) शारदा को पुलिस क्यों पकड़कर ले जाती है ?

(ii) श्यामलाल की सिंधी ट्रान्सपोर्ट की नौकरी क्यों गई ?

(iii) निंदक के बारे में कबीर क्या कहते हैं ?

(iv) बिहारी का सौंदर्यविषयक दोहा लिखिए।

(v) रहीम के अनुसार दान देने वाले में कौनसा भाव होना चाहिए ? क्यों ?

(vi) सूरदास के काव्य की विशेषताएँ संक्षेप में लिखिए।

2. (अ) निम्नलिखित अवतरणों में से किन्हीं दो की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [16]

(i) “आखिर नाविकों की भी जिम्मेदारी कम नहीं है। पूरे अभियान का दारोमदार नाविकों पर ही है। इसमें अपने को हीन समझने की कोई बात नहीं है।”

(ii) “मैं पूछता हूँ, एक स्त्री और एक पुरुष को विवाह के नाम पर बांध दिया जाए, इसके अतिरिक्त आपके शास्त्र में क्या और कोई विकल्प नहीं है ?”

(iii) “स्त्रियाँ घरों में रहने के लिए नहीं होतीं। वे दिन अब लद गए। क्या तुम नहीं जानते कि आदिशक्ति, महाचण्डी, महामाया, महाकाली ये सभी स्त्रियाँ थीं। इन्होंने ही अनाचारी दानवों को मारकर सृष्टि की रक्षा की थी। इसलिए हम अब घर नहीं जाएंगी।”

(आ) निम्नलिखित अवतरणों में से किन्हीं दो की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [16]

(i) “प्रेम न खेती नीपजे, प्रेम न हाटि बिकाइ।

राजा परजा जिस रुचै, सिर दे सो ले जाइ ॥”

(ii) “टूटे सुजन मनाइए, जौ टूटे सौ बार।

रहिमन फिरि फिरि पोहिए, टूटे मुक्ताहार ॥”

(iii) “तो पर वारैं उरबसी, सुनि, राधिके सुजान।

तू मोहन कै उर बसी हवै उरबसी समान ॥”

3. निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर आठ-दस पंक्तियों में लिखिए : [18]

(i) बीरन के खो जाने पर परिवार की स्थिति का वर्णन कीजिए।

(ii) ‘युगे-युगे क्रांति’ नाटक के संवाद की विशेषताएँ लिखिए।

(iii) बिहारी की सौंदर्य भावना को स्पष्ट कीजिए।

(iv) कबीर के गुरुविषयक विचार स्पष्ट कीजिए।

(v) रहीम के व्यक्तित्व की विशेषताएँ लिखिए।

(vi) सूरदास के पदों में वात्सल्य रस को स्पष्ट कीजिए।

4. निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का विस्तृत उत्तर लिखिए : [12]

(i) ‘समुद्र में खोया हुआ आदमी’ महानगरीय मध्यवर्ग की त्रासदी है।’ स्पष्ट कीजिए।

(ii) ‘समुद्र में खोया हुआ आदमी’ उपन्यास के शीर्षक की सार्थकता स्पष्ट कीजिए।

5. निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए : [24]

- (i) 'युगे-युगे क्रांति' नाटक में चित्रित पुरुष पात्रों का चरित्र-चित्रण कीजिए।
- (ii) 'युगे-युगे क्रांति' नाटक के तत्वों के आधार पर समीक्षा कीजिए।
- (iii) रहीम के काव्य की विशेषताओं को सोदाहरण स्पष्ट कीजिए।
- (iv) 'बिहारी शृंगारी कवि हैं', यह पठित दोहों के आधार पर स्पष्ट कीजिए।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-215

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

SANSKRIT

General Paper II

(Gadya and Padya)

(Samskr̥tārṇavah)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

1. Translate any *two* each from Sections 'A' and 'B' into Marathi or English :

‘अ’ आणि ‘ब’ विभागातून प्रत्येकी दोहोंचे मराठीत किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा :

Section ‘A’

[10]

विभाग ‘अ’

(i) यदृच्छालाभतो नित्यं प्रीतिर्या जायते नृणाम्।

तत् संतोषं विदुर्प्राज्ञाः परिज्ञानैकतत्पराः।

ब्रह्मावलोकपर्यन्ताद्विरक्त्या यल्लभेत् प्रियम्।

सर्वत्र विगतस्नेहः संतोषं परमं विदुः।

संतोषो नाम यदृच्छालाभतुष्टिः।

P.T.O.

- (ii) ततो यावदसौ तद्वचः प्रतीतो लोभात्सरः स्नातुं प्रविशति तावन्पङ्के निमग्नः पलायितुमक्षमः। पङ्के पतितं दृष्ट्वा व्याघ्रोऽवदत्— “अहह महापङ्के पतितोऽसि। अतस्त्वामहमुत्थापयामि”। इत्युक्त्वा शनैःशनैरूपगम्य तेन व्याघ्रेण धृतः स पान्थोऽचिन्तयत्—मया भद्रं न कृतं यदत्र मारात्मके विश्वासः कृतः सर्वान् गुणानतीत्य स्वभावो मूर्ध्नि वर्तते।
- (iii) भीम : — अथ कोऽयं भीमो नाम। विश्वकर्ता शिवः कृष्णः शक्तिधरो यमः। एतेषु कथ्यता भद्र केन ते सदृशः पिता।
- घटोत्कचः — सर्वेः
- भीमः — धिगनृतमेतत्।
- घटोत्कचः— कथं कथमनृतमित्याह। क्षिपसि में गुरुम्। भवत्विमं स्थूलं वृक्षमुत्पाद्य प्रहरामि। (उत्पाद्य प्रहरति।) कथमनेनापि न शक्यते हन्तुम्। किं नु खलु करिष्ये। भवन्तु दृष्टम्। एतद्भिरिकूटमुत्पाद्य प्रहरामि।

Section ‘B’

[10]

विभाग ‘ब’

- (i) ततः पदं तत् परिमार्गितव्यं
यस्मिन्गता न निवर्तन्ति भूयः।
तमेव चाद्यं पुरुषं प्रपद्ये
यतः प्रवृत्तिः प्रस्तृता पुराणी ॥
- (ii) उतिष्ठ देहीति पिपासुरम्बा
दध्वान रात्रौ नगरे वितारे।
सेयं स्तनन्ती रजनीं तमिस्रां
बभौ समापूर्य मनांसि चार्या ॥
- (iii) यं डाकिनीशाकिनिकासमाजे निषेव्यमाणं पिशिताशनैश्च।
सदैव भीमादिपदप्रसिद्धं तं शङ्करं भक्तिहितं नमामि ॥

2. Explain with reference to the context any *two* of the Sections A and B each :

‘अ’ आणि ‘ब’ विभागातून कोणत्याही दोहोंचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा :

Section ‘A’

[10]

विभाग ‘अ’

- (i) तत्राहिंसा सर्वथा सर्वदा सर्वभूतानामभिद्रोहः।
- (ii) वृद्धस्य विप्रचन्द्रस्य भवान् राहुरिवोत्थितः।
- (iii) एकोऽहं विविधैः रूपैः दृश्ये।

Section ‘B’

[10]

विभाग ‘ब’

- (i) नमस्तत्कर्मभ्यो विधिरपि न येभ्यः प्रभवति।
- (ii) पूज्ये च मातुश्चरणे गरिष्ठे।
- (iii) वन्दे महोदारतरस्वभाव घृष्णेश्वराख्यं शरणं प्रपद्ये।

3. Write an essay type answer (any *one*) :

[20]

सविस्तर उत्तर लिहा (कोणत्याही एकाचे) :

- (i) Explain the advise of आचार्य in तैत्तिरीयोपनिषद्.
तैत्तिरीयोपनिषदातील आचार्यांनी शिष्यास केलेला उपदेश स्पष्ट करा.
- (ii) Explain the relevance of the title ‘कङ्कणस्य तु लोभेन’.
‘कङ्कणस्य तु लोभेन’ या शीर्षकाची समर्पकता स्पष्ट करा.

4. Write an essay type answer (any *one*) :

[20]

सविस्तर उत्तर लिहा (कोणत्याही एकाचे) :

- (i) Explain the रूपक of अश्वत्थ tree.
अश्वत्थ वृक्षाचे रूपक स्पष्ट करा.
- (ii) Praise Goddess in महिषासुरवध.
महिषासुरवधाशी निगडित देवीस्तुती लिहा.

5. (A) Write critical notes on (any two) : [10]

विवेचक परिच्छेद लिहा (कोणत्याही दोहोंवर) :

- (i) योगाधिकारी
- (ii) तृतीयं नेत्रम्
- (iii) शङ्कराचार्यशैली.

(B) Write answers in Sanskrit (any five) : [10]

संस्कृतभाषेमध्ये उत्तरे लिहा (कोणतेही पाच) :

संस्कृतभाषायामुत्तराणि लिखत (कान्यपि पञ्च) :

(i) 'कङ्कणस्य तु लोभेन' इत्यस्य पाठस्य मूलस्रोतः कः ?

(ii) पुरुषोत्तमयोगः कस्य ग्रन्थस्य भागः ?

उचितं युग्मं विचिनुत :

(iii) भर्तृहरिः	—	शिवराजगुणवर्णनम्
(iv) शङ्कराचार्यः	—	कर्मपद्धतिः
(v) दुर्गासप्तशती	—	द्वादशज्योतिर्लिङ्गस्तोत्रम्
(vi) भासः	—	महिषासुरमर्दिनीस्तोत्रम्
(vii) अम्बिकादत्तव्यासः	—	मध्यमव्यायोगः

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-216

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

SANSKRIT (Special-I)

(Kāvyaśāstravimarśa, Vṛttavicāra and Kautiliya Arthaśāstra)

(Adhikaraṇa 1 and 6)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. Give reference to context (any two) : [10]

ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या (कोणत्याही दोहोंचे) :

(i) तददोषौ शब्दार्थौ सगुणावनलंकृती पुनः क्वापि।

(ii) सर्वेषां प्रायशोऽर्थानां व्यञ्जकत्वमपीष्यते।

(iii) उपादानं लक्षणं चेत्युक्ता शुद्धैव सा द्विधा।

P.T.O.

2. (A) Define Alankāras with example (any two) : [10]

अलंकाराचे लक्षण देऊन सोदाहरण स्पष्ट करा (कोणतेही दोन) :

(i) दृष्टान्तः

(ii) भ्रान्तिमान्

(iii) अनन्वयः

(iv) उपमेयोपमा

(B) Define Vṛttas with example (any two) : [10]

वृत्त सोदाहरण स्पष्ट करा (कोणतीही दोन) :

(i) उपगीतिः

(ii) वंशस्थम्

(iii) वसन्ततिलका

(iv) मालिनी

(C) Fill in the blanks (any five) : [10]

रिक्तस्थानानि पूरयता (कान्यपि पञ्च) :

(i) आदित्यादेः मयूरादीनामिव ..... ।

(ii) ..... च महाकविसम्बन्धिनाम् ।

(iii) सारोपान्या तु यत्रोक्तौ ..... विषयस्तथा ।

(iv) ..... इति गुणालङ्कारयुक्तम् ।

(v) ..... गृह्यते जातौ गुणद्रव्यक्रियासु च ।

(vi) स्वसिद्धये पराक्षेपः परार्थ ..... ।

(vii) कथिता रसनोपमा यथोर्ध्वमुपमेयस्य यदि ..... ।

3. Write an essay type answer (any one) : [10]

सविस्तर उत्तर लिहा (कोणत्याही एकाचे) :

Explain 'काव्यहेतु'.

'काव्यहेतुः' स्पष्ट करा.

Or/किंवा

Explain उपादान लक्षणा and लक्षण लक्षणा.

उपादान लक्षणा व लक्षण लक्षणा स्पष्ट करा.

4. (A) Give reference to the context (any two) : [10]

ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा (कोणतेही दोन) :

(i) ये जनपदे शूरास्त्यक्तात्मानो हस्तिनं व्यालं वा द्रव्यहेतोः प्रतियोधयेयुस्ते तीक्ष्णाः।

(ii) पितृपैतामहं वश्यमद्वैध्यं महल्लघुसमुत्थमिति मित्रसंपत्।

(iii) त्रय्याभिरक्षितो लोकः प्रसीदति न सीदति।

(B) Select the correct group (any five) : [10]

उचितं युग्मं विचिनुत (केषामपि पञ्चानाम्) :

(1) कामोपधाशुद्धाः	(i) कर्मान्तेषु
(2) भयोपधाशुद्धाः	(ii) बाह्याभ्यान्तरविहाररक्षासु
(3) सर्वोपधाशुद्धाः	(iii) यजुर्वेदः
(4) वृद्धसंयोगः	(iv) आन्वीक्षिकी
(5) त्रयी	(v) विनयवृद्ध्यर्थम्।
(6) विद्यानां प्रदीपः	(vi) आसन्नकार्येषु
(7) सर्वत्राशुचीन्	(vii) मन्त्रिणः

5. (A) Write critical notes on (any *two*) : [20]
विवेचक परिच्छेद लिहा (कोणत्याही दोहोंवर) :

(i) मन्त्रिपुरोहितोत्पत्ति:

(ii) त्रयीस्थापना

(iii) विनय:

(B) Write an essay on 'इन्द्रियजय:' [10]
'इन्द्रियजय:' या विषयावर निबंध लिहा.

Or/किंवा

Write an essay on 'मण्डलयोनि:'.

'मण्डलयोनि:' या विषयावर निबंध लिहा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-217

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

SANSKRIT

Special Paper II

(वेदसौरभ) (Vedasaurabha)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

All questions are compulsory.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

Figures to the right indicate full marks.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे सटीप भाषांतर करा :

[10]

Translate any *two* of the following with explanation :

(i) उद्धुर्मिः शम्या हन्त्वापो योक्त्राणि मुञ्चत।

मादुष्कृतो व्येनसाध्न्यो शूनमारताम् ॥

(ii) यत्रा नरः समयेन्ते कृतध्वजो यस्मिन्नाजा भवति किं च न प्रियम्।

यत्रा भयन्ते भुवना स्वर्दशस्तत्रा न इन्द्रावरुणाधि वोचतम् ॥

(iii) सहृदयं सामनस्यमविद्वेषं कृणोमि वः।

अन्यो अन्यमभि हर्यत वत्सं जातमिवाध्न्या ॥

P.T.O.

2. (a) खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर द्या : [20]

Write a long answer to any *one* of the following :

(i) पुरुषसूक्तम्। (Rv 10.90)

(ii) मेधाजननसूक्तम्। (Av 1.1).

(b) पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर संक्षिप्त टीप लिहा : [10]

Write a short note on any *one* of the following :

(i) ऋग्वेदरचना।

(ii) अथर्ववेदस्य नामानि।

3. कोणत्याही दोहोंचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा : [10]

Write reference to context any *two* of the following :

(i) य एवं विद्वान्परि च वर्तयते नि च। प्रजापतिरेव भूत्वा प्रजा अत्ति। तिष्ठन्तेऽस्मै प्रजा अन्नाद्याय / अन्नाद एवं भवति।

(ii) असुर्या नाम ते लोका अन्धेन तमसावृताः।

(iii) वायुर्वाव संवर्गो।

4. (a) सोमप्रवहणम्। [20]

किंवा/Or

यमनचिकेतसंवादः।

(b) पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर थोडक्यात टीप लिहा : [10]

Write a short note on any *one* of the following :

(i) ब्राह्मणशब्दविचार

Etymology of the word ब्राह्मण.

(ii) उपनिषदांची भाषाशैली.

Language style of the उपनिषद्.

5. संस्कृतभाषेमधे उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) :

[20]

Write answers in Sanskrit (any ten) :

- (i) परम्परया वेदः नाम किम् ?
- (ii) दिवो दुहिता इति विशेषणं कस्याः देवतायाः ?
- (iii) शुक्लयजुर्वेदस्य कानि ब्राह्मणानि ?
- (iv) ऋग्वेदभाषायाः कौ अपि इवौ विशेषौ लिखत ?
- (v) यूपनिर्माणम् इत्येषः पाठः कस्मिन् ब्राह्मणग्रन्थे विद्यते ?
- (vi) अथर्ववेदे आगतेषु विषयेषु केषामपि चतसृणां नामानि लिखत।
- (vii) रैक्वः जानश्रुतये कां विद्यामुपादिशत् ?
- (viii) ईशावास्योपनिषदः अपरं नामधेयं किम् ?
- (ix) भार्गवीवारुणीविद्या कस्यामुपनिषदि आगता ?
- (x) कः यजमानः पाषाणयूपं स्थापयति ?
- (xi) पर्जन्यसूक्तस्य (Rv 5.83) ऋषिः कः ?
- (xii) गायत्रीछन्दसि कतिपयानि अक्षराणि सन्ति ?

Total No. of Questions—5+5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-218

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

PALI (Gen.-II)

General Paper : Pali Kusumanjali

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) Attempt All questions.

(ii) Answers of long questions should be given in 400 to 500 words each.

(iii) Answers of short questions should be given in 200 to 250 words each.

(iv) Answers of short notes should be given in 100 to 150 words each.

PART-A

Prose Section - गद्य विभाग

Q.1 Translate into English or Marathi. (Any Two)

(12)

इंग्रजी किंवा मराठीत भाषांतर करा. (कोणतेही दोन)

a) अथ खो वासेट्ठो माणवो भारद्वाजं माणवं आमन्तेसि – “अयं खो, भारद्वाज, समणो गोतमो सक्कपुत्तो सक्ककुला पब्बजितो मनसाकटे विहरति उत्तरेन मनसाकटस्स अचिरवतिया नदिया तीरे अम्बवने। तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसद्वो अब्भुग्गतो – “इतिपि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा”ति। आयाम, भो भारद्वाज, येन समणो गोतमो तेनुपसङ्गमिस्साम; उपसङ्गमित्वा एतमत्थं समणं गोतमं पुच्छिस्साम। यथा नो समणो गोतमो व्याकरिस्सति, तथा नं धारेस्सामा”ति। “एवं, भो”ति खो भारद्वाजो माणवो वासेट्ठस्स माणवस्स पच्चस्सोसि।

b) “त्वं वा पन मं एवं अवोच - ‘अहं, भन्ते, भगवति ब्रह्मचरियं चरिस्सामि, भगवा मे व्याकरिस्सति – सस्सतो लोको ति वा, असस्सतो लोको ति वा, अन्तवा लोको ति वा, अनन्तवा लोको ति वा, तं जीवं तं सरीरं ति वा, अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं ति वा, होति तथागतो परं मरणा ति वा, न होति तथागतो परं मरणा ति वा, होति च न च होति तथागतो परं मरणा ति वा, नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा ति वा’ ” ति? “नो हेतं, भन्ते”। “इति किर, मालुङ्कयपुत्त, नेवाहं तं वदामि - ‘एहि त्वं, मालुङ्कयपुत्त, मयि ब्रह्मचरियं चर, अहं ते व्याकरिस्सामि – सस्सतो लोको ति वा, असस्सतो लोको ति वा...पे०... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा ति वा’ति।

P.T.O.

c) तदा मोग्गल्लानो नाम राजा रज्जं कारेन्तो तं पवत्तिं सुत्वा तेसं सन्तिके चरे पेसेत्वा दानसामभेदेहि अञ्जमञ्जं भिन्दि। चोरा भिन्दन्ता इतरेतरेहि युज्झित्वा सयमेव दुब्बला अहेसुं। अथ सो राजा ते असमग्गे जत्वा अत्तनो सेनं गहेत्वा तत्थ गन्त्वा ते विसुं विसुं गहेत्वा विग्गय्ह रट्ठे अभयभेरि चरापेत्वा जनपदं सुप्पतिट्ठितं कत्वा तेहि अपविद्धविहारे पाकतिके कारेत्वा महापासादं सुवण्णगहणकाले पातेसुं' ति सुत्वा पुब्बे विय सुवण्णपत्थरेहि छादिते पच्छा पि ईदिसी विपत्ती जायिस्सती' ति जत्वा तेभूमकं कारेत्वा यथापुरे पासादं निम्मापेत्वा मत्तिकापत्थरेहि छादेत्वा वट्ठुलभवनं पटिसंखरित्वा सब्बसंधारामं च पाकतिकं कत्वा पक्कामि।

Q.2 Explain with reference to context (Any Two)

(10)

संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा. (कोणतेही दोन)

- किं च मालुङ्कयपुत्त, मया व्याकृतं ?
- यथा कथं पन तुम्हे, अनुरुद्धा, अप्पमत्ता आतापिनो पहितत्ता विहरामा' ति ?
- कथं च वासेट्ठ, भिक्खु सीलसम्पन्नो होति ?

Q.3 Write short note on any two.

(10)

कोणत्याही दोनांवर थोडक्यात टीपा लिहा.

- महानाग
- गातमेन अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो।
- नीवरण ।

Q.4 Write short answer on any two.

(08)

कोणत्याही दोन प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा.

- रथविनीतसुत्ताच्या आधारे तथागत बुद्धांचे दोन शिष्य मन्ताणिपुत्त आणि सारिपुत्त यांच्यातील संभाषणाचा सारांश लिहा.
- चूळगोसिङ्गसुत्ताच्या आधारे आध्यात्मिक मैत्रीचे वर्णन करा.
- तेविज्जसुत्तामध्ये वर्णन केलेल्या ब्रह्मविहारचे महत्व लिहा.

Q.5 Answer in detail the following question (any one)

(10)

खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

- a) तेविजसुत्तामध्ये वर्णन केलेल्या ब्राह्मण आणि बौद्धविचारांची समीक्षा करा.
- b) तथागत बुद्धांचे व्याकृत आणि अव्याकृत उपदेशांचे वर्णन करा.

PART – B

Poetry Section – पद्य विभाग

Q.1 Translate into English or Marathi. (Any Two)

(12)

इंग्रजी किंवा मराठीत भाषांतर करा. (कोणतेही दोन)

- a) यज्जत्थं वा धनत्थं वा ये हनाम मयं पुरे।
अवसेसं भयं होति वेधन्ति विलपन्ति च ।।
तस्स ते नत्थि भीतत्तं भिय्यो वण्णो पसीदति।
कस्मा न परिदेवेसि एवरूपे महब्भये।।
नत्थि चेतसिकं दुक्खं अनपेक्खस्स गामणि।
अतिक्कन्ता भया सब्बे खीणसंयोजनस्स वे।।
- b) या मे अहोसि जनिका फुस्सती नाम खत्तिया।
सा अतीतासु जातीसु सक्कस्स महेसी पिया।।
तस्सा आयुक्खयं दिस्वा देविन्दो एतदब्रवि।
ददामि ते दस वरे, वर भद्दे यदिच्छसि।।
एवं वुत्ता च सा देवी सक्कं पुनिदमब्रवि।
किं नु मे अपराधत्थि, किं नु देस्सा अहं तव।।
- c) पिता सद्विहस्सानि ब्राह्मणे ब्रह्मपक्खिके।
भोजिसि, सो पि ते येव तीणि वस्सानि भोजयि।।

दिस्वा नुपसमं तेसं असोको परिवेसने।
“विचेय्यदानं दस्सं” ति अमच्चे सन्नियोजयि।।
आनायित्वा मतिमा नानापासण्डिके विसुं।
वीमंसित्वा निसज्जाय भोजापेत्वा विसज्जयि।।

Q.2 Explain with reference to context. (Any Two)

(10)

संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा. (कोणतेही दोन)

- a) समथं पटिपादेसिं उत्तमत्थस्स पत्तिया। तिस्सो विज्जा अनुप्पत्ता कतं बुद्धस्स सासनं।।
- b) सुद्धं धम्मसमुप्पादं सुद्धं सङ्खारसन्ततिं। पस्सन्तस्स यथाभूतं न भयं होति गामणि।।
- c) एसो हि भगवा बुद्धो नदिं नेरञ्जरं पति। सब्बदुक्खप्पहानाय धम्मं देसेति पाणिनं।।

Q.3 Write short note on any two.

(10)

कोणत्याही दोनांवर थोडक्यात टीपा लिहा.

- a) बोज्झङ्गबल b) उज्जुमग्ग c) सच्चवादिवचनं अनञ्जथा

Q.4 Write short answer on any two.

(08)

कोणत्याही दोन प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा.

- a) थेरगाथेमध्ये वर्णनकेलेल्या थेरांच्या उदगारांचे महत्व लिहा.
- b) अधिमुत्तथेरगाथे प्रमाणे सर्वप्रकारांच्या भितीपासुन मुक्तिचे उपाय काय आहेत.
- c) वेस्सन्तरचरियात वर्णनकेलेल्या पारमिता विषयी लिहा.

Q.5 Answer in detail the following question (any one)

(10)

खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

- a) अम्बपालीथेरीगाथेच्या आधारे शरीराच्या अनित्यतेची व्याख्या करा.
- b) सोणकोळिविसत्थेरगाथेनुसार थेर सोण यांनी अरहत्त पद कसे प्राप्त केले.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-219

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

ECONOMICS

(G-2 : Modern Banking)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* question of the following : [20]

(i) Explain the structure of Indian Banking.

(ii) Explain the primary and secondary functions of commercial Banks.

2. Attempt any *one* question of the following : [20]

(i) Explain the principles of Banking.

(ii) Explain the process of opening and operating of Deposit Accounts.

3. Attempt any *one* question of the following : [20]

(i) Explain the definition and characteristics of Promissory Note.

(ii) Explain the meaning, need and importance of E-Banking.

P.T.O.

4. Attempt any *one* question of the following : [20]

- (i) Explain the quantitative and qualitative instruments of credit control.
- (ii) Explain the structure of Indian Co-operative Banking and challenges before Co-operative Banking.

5. Write short notes (any *two*) : [20]

- (i) Methods of Remittances
- (ii) Closure methods of Bank accounts
- (iii) Monetary policy
- (iv) NABARD.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

- सूचना :—
- (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
  - (ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - (iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]

- (i) भारतीय बँक व्यवसायाची रचना स्पष्ट करा.
- (ii) व्यापारी बँकांचे प्राथमिक व दुय्यम कार्ये स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]

- (i) बँक व्यवसायाची तत्वे स्पष्ट करा.
- (ii) खाते उघडण्याची व चालविण्याची पद्धती स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

- (i) वचनपत्राची व्याख्या सांगून वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (ii) ई-बँकिंगचा अर्थ सांगून गरज व महत्त्व स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

- (i) पतनियंत्रणाची संख्यात्मक व गुणात्मक साधने स्पष्ट करा.
- (ii) भारतातील सहकारी बँक व्यवसायाची रचना सांगून सहकारी बँकांपुढील आव्हाने स्पष्ट करा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

- (i) पैसे पाठविण्याच्या पद्धती
- (ii) खाते बंद करण्याची पद्धती
- (iii) चलनविषयक धोरण
- (iv) नाबार्ड.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[5401]-EXT-220

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

ECONOMICS

Special Paper I

(Micro-Economics)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagram wherever necessary.

1. Attempt any *one* question of the following : [20]

(i) Explain the tools of Economic Analysis.

(ii) Explain the characteristics of Monopolistic competition and its short-run equilibrium of firm.

2. Attempt any *one* question of the following : [20]

(i) Explain the 'Law of Diminishing Marginal Utility'.

(ii) Explain the characteristics of Monopoly and its short-run equilibrium.

P.T.O.

3. Attempt any *one* question of the following : [20]

- (i) What is supply ? Explain the Law of Supply.
- (ii) Explain the 'Marginal Productivity Theory of Distribution'.

4. Attempt any *one* question of the following : [20]

- (i) Explain the Law of Return to Scale.
- (ii) Explain the concept 'Welfare Economics' and the thought of Prof. Amartya Sen on 'Welfare Economics'.

5. Write short notes on (any *two*) : [20]

- (i) Exogenous and Endogenous Variables
- (ii) Cost Concepts
- (iii) Social Welfare Function
- (iv) Price Discrimination.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

- सूचना :—
- (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
  - (ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - (iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
  - (iv) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]

- (i) आर्थिक विश्लेषणाची साधने स्पष्ट करा.
- (ii) मक्तेदारीयुक्त बाजारपेठेची वैशिष्ट्ये व उद्योगसंस्थेचा अल्पकालीन समतोल स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्न सोडवा : [20]
- (i) घटत्या सिमांत उपयोगितेचा नियम स्पष्ट करा.
- (ii) मक्तेदारीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा व मक्तेदारीतील उद्योगसंस्थेचा अल्पकालीन समतोल स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्न सोडवा : [20]
- (i) पुरवठा म्हणजे काय ? पुरवठ्याचा नियम स्पष्ट करा.
- (ii) विभाजनाचा सिमांत उत्पादकता सिद्धांत स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्न सोडवा : [20]
- (i) उत्पादनाच्या प्रतिफलाचा नियम स्पष्ट करा.
- (ii) कल्याणकारी अर्थशास्त्राची संकल्पना स्पष्ट करा व प्रा. अमर्त्य सेन यांचे कल्याणकारी अर्थशास्त्रविषयक विचार स्पष्ट करा.
5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]
- (i) बहिर्जात व अंतर्जात चल
- (ii) खर्च संकल्पना
- (iii) सामाजिक कल्याण फलन
- (iv) मुल्यभेद.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-221

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

ECONOMICS

Special Paper-II

(Macro Economics)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagram wherever necessary.

1. Attempt any *one* question of the following : [20]

(i) What is Macro Economics ? Explain the nature and scope of Macro Economics.

(ii) What is National Income ? Explain the difficulties in measurement of National Income.

2. Attempt any *one* question of the following : [20]

(i) Explain the J.B. Say's Law of Market.

(ii) What is consumption function ? Explain the factors influencing consumption function.

P.T.O.

3. Attempt any *one* question of the following : [20]

- (i) Explain the Fisher's Quantity Theory of Money.
- (ii) What is Inflation ? Explain the causes of Inflation.

4. Attempt any *one* question of the following : [20]

- (i) What is Trade Cycle ? Explain the causes and effects of trade cycle.
- (ii) What is Fiscal Policy ? Explain the instruments of fiscal policy.

5. Write short notes on (any *two*) : [20]

- (i) GNP
- (ii) Types of Investment
- (iii) Deflation
- (iv) Advantages of Monetary Policy.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

- सूचना :—
- (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
  - (ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - (iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
  - (iv) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]

- (i) समग्रलक्षी अर्थशास्त्र म्हणजे काय ? समग्रलक्षी अर्थशास्त्राचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (ii) राष्ट्रीय उत्पन्न म्हणजे काय ? राष्ट्रीय उत्पन्न मापणातील अडचणी स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

(i) जे.बी. से चा बाजारविषयक नियम स्पष्ट करा.

(ii) उपभोग फलन म्हणजे काय ? उपभोग फलनावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

(i) फिशरचा चलन संख्यामान सिद्धांत स्पष्ट करा.

(ii) भाववाढ म्हणजे काय ? भाववाढीची कारणे स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

(i) व्यापारचक्र म्हणजे काय ? व्यापारचक्राची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.

(ii) राजकोषीय धोरण म्हणजे काय ? राजकोषीय धोरणाची साधने स्पष्ट करा.

5. संक्षिप्त टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

(i) स्थूल राष्ट्रीय उत्पन्न

(ii) गुंतवणूकीचे प्रकार

(iii) चलनघट

(iv) चलनविषयक धोरणाचे फायदे.

Total No. of Questions—5+5]

[Total No. of Printed Pages—5

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-222

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

POLITICAL SCIENCE

(G-2 : Political Theory and Concepts)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* question of the following : [20]
  - (1) Explain the nature and scope of political theory.
  - (2) What is globalization ? Explain the nature of globalization.
2. Attempt any *one* question of the following : [20]
  - (1) Explain the liberal view on State.
  - (2) What is liberty ? Explain the types of liberty.
3. Attempt any *one* question of the following : [20]
  - (1) Define justice and explain the dimensions of justice.
  - (2) Explain pluralist theory of Sovereignty.
4. Attempt any *one* question of the following : [20]
  - (1) What is Authority ? Explain the types of Authority.
  - (2) State the merits and demerits of Democracy.

P.T.O.

5. Write short notes on (any two) :

[20]

- (1) Affirmative action
- (2) Power as a tool of exploitation
- (3) Social justice
- (4) Features of Sovereignty.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा :

[20]

- (1) राजकीय सिद्धान्ताचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (2) जागतिकीकरण म्हणजे काय ? जागतिकीकरणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा :

[20]

- (1) राज्यविषयक उदारमतवादी विचार स्पष्ट करा.
- (2) स्वातंत्र्य म्हणजे काय ? स्वातंत्र्याचे प्रकार स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा :

[20]

- (1) न्यायाचा अर्थ सांगून न्यायाचे विविध पैलू स्पष्ट करा.
- (2) सार्वभौमत्वाचा अनेकसत्तावादी सिद्धान्त स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

(1) अधिसत्ता म्हणजे काय ? अधिसत्तेचे प्रकार स्पष्ट करा.

(2) लोकशाहीचे गुण-दोष सांगा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

(1) सकारात्मक कृती

(2) सत्ता-शोषणाचे साधन

(3) सामाजिक न्याय

(4) सार्वभौमत्वाची वैशिष्ट्ये.

[5401]-EXT-222

(Government and Politics of U.K. and U.S.A.)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* question of the following : [20]
  - (1) Discuss the origin and development of British Constitution.
  - (2) Explain the composition and jurisdiction of Supreme Court of USA.
2. Attempt any *one* question of the following : [20]
  - (1) Explain the position and functions of king of U.K.
  - (2) Write the structure, power and functions of House of Representatives of USA.
3. Attempt any *one* question of the following : [20]
  - (1) Discuss the Political Party system in UK.
  - (2) Explain the position and functions of pressure groups in USA.
4. Attempt any *one* question of the following : [20]
  - (1) Explain the structure and functions of ministry of UK.
  - (2) Explain the election, power and functions of President of USA.
5. Write short notes on any *two* of the following : [20]
  - (1) Women's movement in USA
  - (2) Human Rights Movement in UK
  - (3) Local self-Government in USA
  - (4) Composition and jurisdiction of Judiciary in UK.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
(1) इंग्लंडच्या राज्यघटनेचा उदय व विकासाची चर्चा करा.
(2) अमेरिकेच्या सर्वोच्च न्यायालयाची रचना व अधिकारक्षेत्र स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
(1) इंग्लंडच्या राजाचे स्थान व अधिकार स्पष्ट करा.
(2) अमेरिकेच्या प्रतिनिधीगृहाची रचना, कामे व अधिकार सांगा.
3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
(1) इंग्लंडमधील राजकीय पक्षपद्धतीची चर्चा करा.
(2) अमेरिकेतील दबावगटांचे स्थान व कार्ये स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्न सोडवा : [20]
(1) इंग्लंडच्या मंत्रिमंडळाची रचना व कार्ये स्पष्ट करा.
(2) अमेरिकेच्या राष्ट्राध्यक्षांची निवडणूक, कामे व अधिकार स्पष्ट करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर थोडक्यात टिपा लिहा : [20]
(1) अमेरिकेतील स्त्रीवादी चळवळ
(2) इंग्लंडमधील मानवी हक्कांची चळवळ
(3) अमेरिकेतील स्थानिक स्वशासन संस्था
(4) इंग्लंडमधील न्यायमंडळाची रचना व अधिकारक्षेत्र.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-223

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

POLITICAL SCIENCE

Special Paper-I

(Western Political Thought)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* question of the following : [20]
  - (a) Explain Plato's views on Ideal State.
  - (b) Explain Rousseau's Social Contract Theory.
2. Attempt any *one* question of the following : [20]
  - (a) Explain Aristotle's views on slavery.
  - (b) Examine Marx's theory of class struggle.
3. Attempt any *one* question of the following : [20]
  - (a) Explain the duties of the king suggested by Machiavelli.
  - (b) Explain J.S. Mill's concept of Representative Government.
4. Attempt any *one* question of the following : [20]
  - (a) Explain Aristotle's views on Revolution.
  - (b) Explain Hobbes idea of Sovereignty.

P.T.O.

5. Write short notes on any *two* of the following : [20]

- (a) Marx's views on State Revolution
- (b) Locke's views on Natural Rights
- (c) Rousseau's views on General Will
- (d) Machiavelli's views on Religion.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

- (अ) प्लेटोच्या आदर्शराज्याचे विचार स्पष्ट करा.
- (ब) रूसोचा सामाजिक करार सिद्धांत स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

- (अ) ॲरिस्टॉटलचे गुलामगिरीविषयक विचार स्पष्ट करा.
- (ब) मार्क्सच्या वर्गसंघर्ष सिद्धांताचे परीक्षण करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

- (अ) मॅकिएव्हेलीने सांगितलेली राजाची कर्तव्ये स्पष्ट करा.
- (ब) जे.एस. मिलचे प्रातिनिधीक शासनासंबंधीचे विचार स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

- (अ) ॲरिस्टॉटलचे क्रांतीविषयक विचार स्पष्ट करा.
- (ब) हॉब्जची सार्वभौमत्वाची कल्पना स्पष्ट करा.

5. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर थोडक्यात टिपा लिहा :

[20]

- (i) मार्क्सचे राज्यक्रांतीविषयक विचार
- (ii) लॉकचे नैसर्गिक हक्क विषयक विचार
- (iii) रूसोचा सामान्य इच्छेचा विचार
- (iv) मॅकिन्ड्वेलीचे धर्मविषयक विचार.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-224

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

POLITICAL SCIENCE

Special Paper II

(Political Sociology)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (i) Discuss nature and agencies of Political Socialization.
  - (ii) Explain the meaning and levels of Political Participation.
2. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (i) Explain the factors influencing Political Culture.
  - (ii) Discuss the meaning and nature of Political Sociology.
3. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (i) Explain the process of Political Recruitment and its agencies.
  - (ii) What do you mean by Political Change ? Explain features of Political Change.

P.T.O.

4. Attempt any *one* of the following questions : [20]

- (i) Discuss the meaning and nature of Political Ideology.
- (ii) Explain the meaning and types of Political Legitimacy.

5. Write notes on (any *two*) : [20]

- (i) Max Weber
- (ii) Political Development
- (iii) Influence
- (iv) Alienation.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]

- (i) राजकीय सामाजिकरणाचे स्वरूप व साधनांची चर्चा करा.
- (ii) राजकीय सहभागाचा अर्थ आणि राजकीय सहभागाच्या पातळ्या स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]

- (i) राजकीय संस्कृतीवर प्रभाव पाडणारे घटक स्पष्ट करा.
- (ii) राजकीय समाजशास्त्राचा अर्थ आणि स्वरूप यांची चर्चा करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

- (i) राजकीय भरतीची प्रक्रीया स्पष्ट करून भरतीची साधने स्पष्ट करा.
- (ii) राजकीय परिवर्तन म्हणजे काय ? राजकीय परिवर्तनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

- (i) राजकीय विचारप्रणालीचा अर्थ आणि स्वरूपाची चर्चा करा.
- (ii) राजकीय अधिमान्यतेचा अर्थ आणि प्रकार स्पष्ट करा.

5. टिपा लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) मॅक्स वेबर
- (ii) राजकीय विकास
- (iii) प्रभाव
- (iv) परात्मभाव.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-225

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

HISTORY

(General Paper-II)

(Modern India-1857-1950)

(2013 Pattern)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (i) Discuss the various views about the revolt of 1857.
  - (ii) Explain the contributions of Arya Samaj and Satyashodhak Samaj in social reform movement.
2. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (i) Review the works of Abhinav Bharat and Anushilan Samiti.
  - (ii) Write a review on British Education Policy in India.
3. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (i) Discuss the Non-cooperation Movement.
  - (ii) Review the Khilafat Movement.
4. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (i) Write a review on Dalit Movement.
  - (ii) Explain the process of the merging Kashmir princely state with Indian Union.

P.T.O.

5. Write short notes on (any two) :

[20]

- (i) Modernity
- (ii) Drain of wealth
- (iii) Rise of workers' movement
- (iv) Two Nation theory.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा :

[20]

(i) इ.स. 1857 च्या उठावाच्या विविध दृष्टिकोनांची चर्चा करा.

(ii) सुधारणा चळवळीतील आर्यसमाज आणि सत्यशोधक समाज यांचे योगदान स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा :

[20]

(i) अभिनवभारत आणि अनुशीलन समितीच्या कार्याचा आढावा घ्या.

(ii) भारतातील ब्रिटिश शैक्षणिक धोरणाचा आढावा घ्या.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा :

[20]

(i) असहकार चळवळीची चर्चा करा.

(ii) खिलापत चळवळीचा आढावा घ्या.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(i) दलित चळवळीचा आढावा घ्या.

(ii) भारतीय संघराज्यात काश्मीरच्या विलिनीकरणाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

(i) आधुनिकता

(ii) आर्थिक निःसारण

(iii) कामगार चळवळीचा उदय

(iv) द्विराष्ट्रवाद.

Total No. of Questions—**5+5**]

[Total No. of Printed Pages—**6**

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-226

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

HISTORY

Special Paper I

(Ancient India : 3000 B.C. to 1206 A.D.)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* of the following questions : [20]

(a) Discuss the Archaeological and Epigraphical sources for the study of Ancient Indian History.

(b) Review socio-economic and religious life of the Harappan Civilization.

2. Attempt any *one* of the following questions : [20]

(a) Evaluate the Economic Transformation in ancient India with respect to Agriculture and Iron Technology.

(b) Discuss the philosophy of the Buddhism in detail.

3. Attempt any *one* of the following questions : [20]

(a) Evaluate the rise and expansion of the Mauryan Empire.

(b) Review the socio-religious life during the Satvahanas.

P.T.O.

4. Attempt any *one* of the following questions : [20]

- (a) Discuss the socio-religious life during the age of Imperial Guptas with reference to position of women and the Chandals.
- (b) Evaluate the achievements of emperor Harshavardhan.

5. Write short notes on (any *two*) : [20]

- (a) Vishti
- (b) Vedic Literature
- (c) Pallava Architecture
- (d) Chola Act.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. पुढीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

- (अ) प्राचीन भारतीय इतिहासाच्या अभ्यासासाठी पुरातत्वीय आणि शिलालेखीय साधनांची चर्चा करा.
- (ब) हडप्पा संस्कृतीमधील सामाजिक, आर्थिक आणि धार्मिक जीवनाचा आढावा घ्या.

2. पुढीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

- (अ) शेती आणि लोहतंत्रज्ञान यांच्या संदर्भात प्राचीन भारतातील आर्थिक स्थित्यंतराचे मुल्यमापन करा.
- (ब) बौद्ध धर्माच्या तत्वज्ञानाची सविस्तर चर्चा करा.

3. पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
(अ) मौर्य साम्राज्याचा उदय आणि विस्ताराचे मूल्यमापन करा.
(ब) सातवाहनकालीन सामाजिक-धार्मिक जीवनाचा आढावा घ्या.
4. पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
(अ) स्त्रिया आणि चांडाळ यांच्या परिस्थितीच्या संदर्भात गुप्त कालखंडातील सामाजिक-धार्मिक जीवनाची चर्चा करा.
(ब) सम्राट हर्षवर्धनाच्या कामगिरीचे मूल्यमापन करा.
5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]
(अ) विष्ठी
(ब) वैदिक वाङ्मय
(क) पल्लवकालीन स्थापत्यकला
(ड) चोलकालीन कला.

[5401]-EXT-226

[Diplomatic History of Marathas (1707-1818)]

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (a) Explain the importance of the Archaeological Sources and Travellers Accounts for the study of history of the Marathas after 1707.
  - (b) Review the conflict between Chhatrapati Shahu and Maharani Tarabai.
2. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (a) Examine the expansion of Maratha Power to Northern and Southern India.
  - (b) Discuss the relations between Senapati Dabhade and the Peshwas.
3. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (a) Discuss the causes and consequences of the Battle of Panipat.
  - (b) Evaluate the achievements of Peshwa Madhavrao First.
4. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (a) Examine the causes of decline of the Maratha Power with reference to Anglo-Maratha Wars.
  - (b) Review the provincial and local administration of the Marathas.

5. Write short notes on (any two) :

[20]

- (a) Gotsabha
- (b) Peshwa Balaji Vishwanath
- (c) Battle of Kharda
- (d) Judicial Administration.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा :

[20]

(अ) इ.स. 1707 नंतरच्या मराठ्यांच्या इतिहासाच्या अभ्यासासाठी पुरातत्वीय साधने आणि प्रवासवर्णने यांचे महत्व स्पष्ट करा.

(ब) छत्रपती शाहू आणि महाराणी ताराबाई यांच्यातील संघर्षाचा आढावा घ्या.

2. पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा :

[20]

(अ) उत्तर आणि दक्षिण भारतातील मराठा सत्तेच्या विस्ताराचे परीक्षण करा.

(ब) सेनापती दाभाडे आणि पेशवे यांच्यातील संबंधांची चर्चा करा.

3. पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा :

[20]

(अ) पानिपतच्या लढाईची कारणे आणि परिणाम यांची चर्चा करा.

(ब) पहिले माधवराव पेशवे यांच्या कामगिरीचे मुल्यमापन करा.

4. पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) मराठा-ब्रिटिश युद्धांच्या संदर्भात मराठा सत्तेच्या ऱ्हासाचे परीक्षण करा.

(ब) मराठ्यांच्या प्रांतिय आणि स्थानिक प्रशासनाचा आढावा घ्या.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

(अ) गोतसभा

(ब) पेशवे बाळाजी विश्वनाथ

(क) खड्यांची लढाई

(ड) न्यायिक प्रशासन.

Total No. of Questions—**5+5**]

[Total No. of Printed Pages—**6**

Seat No.	
---------------------	--

[5401]-EXT-227

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

HISTORY

Special Paper II

[History of Modern Maharashtra (1818 to 1960)]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* of the following questions : [20]

(i) Examine the impact of British Administrative policies on Maharashtra in the early 19th century.

(ii) Evaluate the contribution of Gopal Hari Deshmukh to the modernization of Maharashtra.

2. Attempt any *one* of the following questions : [20]

(i) 'Mahatma Jyotirao Phule was a pioneer of socio-religious reform movements in Maharashtra.' Discuss.

(ii) Discuss the principles of Arya Samaj and its impact on society.

P.T.O.

3. Attempt any *one* of the following questions : [20]

- (i) Examine the contribution of Rajarshi Chhatrapati Shahu Maharaj to modern Maharashtra.
- (ii) Discuss the contribution of Maharashtra during Quit India Movement.

4. Attempt any *one* of the following questions : [20]

- (i) Review the rise and development of workers movement in Maharashtra.
- (ii) Discuss the Samyukta Maharashtra Movement in detail.

5. Write short notes on (any *two*) : [20]

- (i) Democracy
- (ii) Bhau Daji Lad
- (iii) Gopal Krishna Gokhale
- (iv) Uprising of Ramoshi.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. पुढीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (i) एकोणिसाव्या शतकाच्या पूर्वार्धातील इंग्रजांच्या प्रशासकीय धोरणाच्या महाराष्ट्रावरील प्रभावाचे परीक्षण करा.
- (ii) महाराष्ट्राच्या आधुनिकीकरणातील गोपाल हरी देशमुख यांच्या योगदानाचे मूल्यमापन करा.
2. पुढीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (i) 'महात्मा ज्योतिराव फुले हे महाराष्ट्रातील सामाजिक-धार्मिक सुधारणा चळवळीचे प्रणेते होते.' चर्चा करा.
- (ii) आर्य समाजाची तत्वे आणि त्यांचा समाजावरील प्रभाव यांची चर्चा करा.
3. पुढीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (i) आधुनिक महाराष्ट्रातील राजर्षि छत्रपती शाहू महाराजांच्या योगदानाचे परीक्षण करा.
- (ii) चलेजाव चळवळीतील महाराष्ट्राच्या योगदानाची चर्चा करा.
4. पुढीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (i) महाराष्ट्रातील कामगार चळवळीचा उदय आणि विकास यांचा आढावा घ्या.
- (ii) संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीची सविस्तर चर्चा करा.
5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]
- (i) लोकशाही
- (ii) भाऊ दाजी लाड
- (iii) गोपालकृष्ण गोखले
- (iv) रामोशांचा उठाव.

[5401]-EXT-227

[Medieval India (1206-1707)]

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (i) Evaluate achievements of Alauddin Khalji in organizing military system and his economic reforms.
  - (ii) Critically examine the experiments of Muhammad bin Tughluq.
2. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (i) Review the development of Bhakti Movement with its impact on Indian society.
  - (ii) Discuss Arts and Architecture under the Delhi Sultanate.
3. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (i) Examine Socio-Economic life under the Yadavas.
  - (ii) Discuss Mughal administration in detail.
4. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (i) Critically examine Mansabdari System and its impact on Mughal Administration.
  - (ii) Evaluate the religious policy of Mughals from Akbar to Aurangzeb.

5. Write short notes on (any two) : [20]

- (i) Decline of the Delhi Sultanate
- (ii) Sufi cult
- (iii) Reforms of Sher Shah Suri
- (iv) Mughal Architecture.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(i) लष्करी आणि आर्थिक सुधारणांच्या संदर्भात अल्लाउद्दीन खिलजीच्या कामगिरीचे मूल्यमापन करा.

(ii) मुहम्मद बीन तुघलकाच्या प्रयोगांचे टीकात्मक परीक्षण करा.

2. पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(i) भक्ती चळवळीची वाटचाल आणि तिचा भारतीय समाजावरील प्रभाव यांचा आढावा घ्या.

(ii) दिल्लीच्या सुलतानशाहीकालीन कला आणि स्थापत्य यांची चर्चा करा.

3. पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(i) यादवकालीन सामाजिक-आर्थिक जीवनाचे परीक्षण करा.

(ii) मुघल प्रशासनाची सविस्तर चर्चा करा.

4. पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

- (i) मनसबदारी पद्धतीचे टीकात्मक परीक्षण करा आणि तिचा मुघल प्रशासनवरील प्रभाव स्पष्ट करा.
- (ii) अकबर ते औरंगजेब यांच्या कारकिर्दीतील मुघलांच्या धार्मिक धोरणाचे मुल्यमापन करा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

- (i) दिल्लीच्या सुलतानशाहीचा ऱ्हास
- (ii) सुफीपंथ
- (iii) शेरशाह सुरीच्या सुधारणा
- (iv) मुघलकालीन स्थापत्य.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-228

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

General Paper-II

(Outline of Political, Social and Economic Institutions of Ancient India)

(600 B.C. to 1200 A.D)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following questions : [20]

(a) State the literary sources for the study of Ancient Indian Institutions.

Or

(b) Explain the structure of Ministry as described in Shukrāniti.

2. Answer any *one* of the following questions : [20]

(a) Discuss the nature and features of Monarchical State in Ancient times.

Or

(b) Take a detailed review of judicial institutions in Ancient India.

3. Answer any *one* of the following questions : [20]

(a) Discuss the Varna System in Ancient India.

P.T.O.

Or

(b) Take a review of the life of women in Vedic period.

4. Answer any *one* of the following questions : [20]

(a) Discuss in detail about the various industries in Ancient India.

Or

(b) Give a detailed account of Ancient Indian Foreign Trade.

5. Write short notes on (any *two*) : [20]

(a) Saptanga Theory of State

(b) Function of Sabha

(c) Agrahāra

(d) Ancient weight.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) प्राचीन भारतीय संस्थांच्या अभ्यासाची वाङ्मयीन साधने सांगा.

किंवा

(ब) शुक्रनीतित सांगितलेली मंत्रीमंडळाची रचना स्पष्ट करा.

2. खालील कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) प्राचीन काळातील राजेशाही राज्यांचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये यांची चर्चा करा.

किंवा

(ब) प्राचीन भारतातील न्यायविषयक संस्थांचा सविस्तर आढावा घ्या.

3. खालील कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
(अ) प्राचीन भारतातील वर्णव्यवस्थेविषयी चर्चा करा.
किंवा
(ब) वेदकालीन स्त्रीजीवनाचा आढावा घ्या.
4. खालील कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
(अ) प्राचीन भारतातील विविध उद्योगधंद्याविषयी सविस्तर चर्चा करा.
किंवा
(ब) प्राचीन भारतीय परराष्ट्रीय व्यापाराचा सविस्तर वृत्तांत द्या.
5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही **दोन**) : [20]
(अ) राज्याचा सप्तांग सिद्धांत
(ब) सभेची कार्ये
(क) अग्रहार
(ड) प्राचीन वजने.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-229

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

ANTHROPOLOGY

(G-II : Indian Tribes and Tribal Development)

(2013 Pattern)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Explain the difference between Caste and Tribe. [20]

Or

Evaluate the policy of protective discrimination for scheduled tribes.

2. What is Tribal movement ? Explain the causes of tribal movements in India. [20]

Or

Explain the various approaches for tribal development.

3. Explain the structure and functions of youth dormitories. [20]

Or

Describe the different problems of Tribes.

4. What is interview ? Explain the various types of interview. [20]

Or

Write the geographical and cultural classification of Indian tribes.

P.T.O.

5. Write short notes on any *two* of the following : [20]

- (1) Integrated Tribal Development Programme
- (2) Report writing
- (3) Tribal movement before independence
- (4) Gotul.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. जात आणि जमात यातील फरक स्पष्ट करा. [20]

किंवा

अनुसूचित जमातीसाठी असलेले संरक्षणात्मक पक्षपात धोरणाचे मुल्यमापन करा.

2. आदिवासी चळवळ म्हणजे काय? भारतातील आदिवासी चळवळीची कारणे स्पष्ट करा. [20]

किंवा

आदिवासी विकासाचे विविध दृष्टीकोन स्पष्ट करा.

3. युवाग्रहाची रचना आणि कार्ये विशद करा. [20]

किंवा

आदिवासींच्या विविध समस्या विशद करा.

4. मुलाखत म्हणजे काय ? मुलाखतीचे विविध प्रकार स्पष्ट करा. [20]

किंवा

भारतीय आदिवासींचे भौगोलिक आणि सांस्कृतिक वर्गीकरण लिहा.

5. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर थोडक्यात टिपा लिहा :

[20]

- (1) एकात्मिक आदिवासी विकास कार्यक्रम
- (2) अहवाल लेखन
- (3) स्वातंत्र्यपूर्व काळातील आदिवासी चळवळ
- (4) गोतूल.

Total No. of Questions—**5+5**]

[Total No. of Printed Pages—**6**

Seat No.	
---------------------	--

[5401]-EXT-230

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

GEOGRAPHY

General Paper II

(Gg-210 : Elements of Climatology and Oceanography)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of map stencil is allowed.

(iv) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Attempt any *one* of the following questions : [20]

(i) Define Climate. Explain composition and structure of atmosphere.

(ii) Explain the causes and effects of global warming.

2. Attempt any *one* of the following questions : [20]

(i) What is meant by atmospheric pressure ? Write horizontal distribution of pressure with its diagram.

(ii) Explain genesis of cyclone. Illustrate anticyclone of both hemispheres with its associated weather conditions.

P.T.O.

3. Attempt any *one* of the following questions : [20]

- (i) Describe Pacific Ocean relief features in detail with map.
- (ii) What is salinity of oceans ? Write the factors affecting salinity of ocean and seas. Give brief account of Dead Sea salinity.

4. Attempt any *one* of the following questions : [20]

- (i) Explain meaning, causes and types of ocean currents. Illustrate ocean currents of Atlantic Ocean.
- (ii) Explain 'Oceans as storehouse of Resources for the future'. Also explain the significance of coastal environment.

5. Write short notes on (any *two*) : [20]

- (i) Types of rainfall
- (ii) El Nino and La Nino
- (iii) Equilibrium theory of tides
- (iv) Causes and effects of Tsunami.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.

(iv) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढाव्यात.

1. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (i) हवामानाची व्याख्या लिहा. वातावरणाची घटना व संरचना लिहा.
- (ii) जागतिक तापमान वाढीची कारणे व परिणाम विशद करा.
2. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (i) वातावरणीय दाब म्हणजे काय ? वातावरणीय दाबाचे क्षितिज समांतर वितरण आकृतीसह लिहा.
- (ii) आवर्ताची निर्मिती स्पष्ट करून दोन्ही गोलार्धातील प्रत्यावर्तातील हवेची परिस्थिती वर्णन करा.
3. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (i) प्रशांत महासागराची समुद्रतळरचना आकृतीसह वर्णन करा.
- (ii) सागरी पाण्याची क्षारता म्हणजे काय ? सागरजल क्षारतेवर परिणाम करणारे घटक कोणते ? मृत समुद्राची क्षारता थोडक्यात वर्णन करा.
4. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (i) सागरी प्रवाहाचा अर्थ, कारणे व प्रकार सांगा. अंध महासागरातील सागरी प्रवाह स्पष्ट करा.
- (ii) 'सागर हे भविष्यातील साधनसंपत्तीचे भांडार आहे.' स्पष्ट करा. तसेच किनारी पर्यावरणाचे महत्व विशद करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन**वर थोडक्यात टीपा लिहा : [20]
- (i) पर्जन्याचे प्रकार
- (ii) एल निनो व ला निनो
- (iii) भरती-ओहोटीचा संतुलन सिद्धांत
- (iv) त्सुनामीची कारणे व परिणाम.

[5101]-EXT-230

(Gg-210 : Geography of Disaster Management) (G-2)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of map stencil is allowed.

(iv) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Attempt any *one* of the following questions : [20]

(i) Define Disaster and explain the nature and scope of Disaster.

(ii) Explain the steps of pre-disaster and post-disaster management.

2. Attempt any *one* of the following questions : [20]

(i) Define the objectives of disaster management. Explain the procedure of disaster management.

(ii) What is flood ? Explain the causes and effects of flood.

3. Attempt any *one* of the following questions : [20]

(i) Write the definition of landslide. Explain the causes and effects of landslide.

(ii) Define the forest fire. Explain the causes, effects and management of forest fire.

4. Attempt any *one* of the following questions : [20]

- (i) Give an account of Global warming in detail.
- (ii) Give in detail information about Kedarnath cloud burst-2013.

5. Write short notes on (any *two*) : [20]

- (i) Aims of disaster management
- (ii) Explain the functions of Revenue and Police department in Disaster management.
- (iii) Effects of exploitation of Resources
- (iv) Hailstorm 2014 in Maharashtra.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.

(iv) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

- (i) आपत्तीची व्याख्या सांगून आपत्तीचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (ii) आपत्ती व्यवस्थापनातील संकटपूर्व व संकटानंतरच्या व्यवस्थापनाचे टप्पे स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (i) आपत्ती व्यवस्थापनाची उद्दिष्टे लिहा. आपत्ती व्यवस्थापनाची कार्यपद्धती स्पष्ट करा.
- (ii) पूर म्हणजे काय ? पूराची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (i) भूमिपाताची व्याख्या लिहा. भूमिपाताची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.
- (ii) वन आगीची व्याख्या द्या. वन आगीची कारणे, परिणाम आणि व्यवस्थापन स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (i) जागतिक तपमान वाढीचा वृत्तांत सविस्तर द्या.
- (ii) केदारनाथ ढगफूटी-2013 सविस्तर माहिती द्या.
5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]
- (i) आपत्ती व्यवस्थापनाची ध्येय
- (ii) आपत्ती व्यवस्थापनाची महसूल आणि पोलीस विभागाचे कार्ये स्पष्ट करा
- (iii) साधनसंपत्तीच्या अतिवापराचे परिणाम
- (iv) महाराष्ट्रातील गारपीट-2014.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-231

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

PSYCHOLOGY

(G-2 : Social Psychology)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Define communication. Discuss codes for non-verbal communication. [20]

Or

Describe forms of aggression.

2. Explain concepts related to self. [20]

Or

Define Social Psychology. Describe the role of theory in Social Psychology.

3. Define attitudes. Discuss components of attitudes. [20]

Or

Describe effects of rejection.

4. Define compliance. Explain uses of compliance techniques. [20]

Or

Define prosocial behaviour. Explain motives for prosocial behaviour.

P.T.O.

5. Write short notes on (any four) : [20]

- (1) Bystander effect
- (2) Types of communication
- (3) Levels of aggression
- (4) Gender differences in self-esteem
- (5) Attitude and behaviour
- (6) Research in the area of Social Psychology.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. संप्रेषणाची व्याख्या द्या. संप्रेषणाच्या अशाब्दिक संकेताची चर्चा करा. [20]

किंवा

आक्रमकतेच्या प्रकाराचे वर्णन करा.

2. स्व-शी निगडित संकल्पना स्पष्ट करा. [20]

किंवा

सामाजिक मानसशास्त्राची व्याख्या द्या. सामाजिक मानसशास्त्रात सिद्धांताचे महत्त्व वर्णन करा.

3. अभिवृत्तीची व्याख्या द्या. अभिवृत्तीच्या घटकांची चर्चा करा. [20]

किंवा

वर्जनाच्या परिणामांचे वर्णन करा.

4. अनुपालनाची व्याख्या द्या. अनुपालनाची उपयोजित तंत्रे स्पष्ट करा. [20]

किंवा

समाजाभिमुख वर्तनाची व्याख्या द्या. समाजाभिमुख वर्तनाची प्रेरके स्पष्ट करा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[20]

- (1) प्रत्यक्षदर्शी साक्षीदारांचा परिणाम
- (2) संप्रेषणाचे प्रकार
- (3) आक्रमकतेचे स्तर
- (4) स्व-आदरभावातील लिंगभेद
- (5) अभिवृत्ती आणि वर्तन
- (6) सामाजिक मानसशास्त्राच्या संशोधनाची क्षेत्रे.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-232

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

G-2 : GANDHIAN THOUGHT

**(Gandhiji's Social, Educational, Political and Economic
Thoughts)**

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Explain the concept of society according to Rosseau and Ruskin. [20]

Or

Explain Gandhiji's concept of right and duties regarding state.

2. Elaborately discuss Gandhiji's concept of social change. [20]

Or

Explain Gandhiji's views regarding self-sufficient village.

3. Explain Gandhiji's idea of constructive programme with the help of any *four* points of constructive programme. [20]

Or

'Satyagraha as a way of Mass Movement'. Evaluate.

P.T.O.

4. Bring out the importance of Gandhiji's Wardha Scheme of Education. [20]

Or

Explain and critically evaluate Gandhiji's concept of Democracy.

5. Explain Gandhiji's idea of Man and Society on the ground of Rousseau and Ruskin. [20]

Or

State and critically evaluate Gandhiji's idea of Varna-Ashrama.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. रूसो आणि रस्कीन यांची समाज संकल्पना स्पष्ट करा. [20]

किंवा

राज्याला अनुसरून गांधीजींची 'हक्क आणि कर्तव्य' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

2. गांधीजींची सामाजिक परिवर्तन ही संकल्पना विस्ताराने सांगा. [20]

किंवा

गांधीजींची स्वयंपूर्ण-ग्रामाची संकल्पना स्पष्ट करा.

3. गांधीजींची विधायक कार्यक्रम ही संकल्पना कोणत्याही चार कलमांच्या साहाय्याने स्पष्ट करा. [20]

किंवा

'सत्याग्रह हा एक जनांदोलनाचा मार्ग', मूल्यमापन करा.

4. गांधीजींच्या वर्धा शिक्षण पद्धतीचे महत्त्व सविस्तर स्पष्ट करा. [20]

किंवा

गांधीजींची लोकशाही संकल्पना सांगून तिचे चिकित्सक परीक्षण करा.

5. रूसो आणि रस्कीन या विचारवंतांच्या मानव आणि समाज या संकल्पनेच्या आधारावर गांधीजींची मानव आणि समाज संकल्पना स्पष्ट करा. [20]

किंवा

गांधीजींची वर्णाश्रम संकल्पना सांगून तिचे चिकित्सक परीक्षण करा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-233

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

HISTORY OF CIVILIZATION

(G - II : Indian Culture)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (A) Write in detail the useful sources for the study of Ancient Indian Culture.
  - (B) Write on Hindu Dharma, Philosophy and teaching.
2. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (A) Write on the salient features of Palaeolithic and Neolithic culture.
  - (B) Discuss the cultural contribution of Gupta Era.
3. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (A) Trace the development of Astronomy and medicine in Ancient India.
  - (B) Trace the development of Indian Languages and Literature.
4. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (A) Discuss the town planning and other salient features of Harappan Culture.
  - (B) State the contribution of Bhakti Movement.

P.T.O.

5. Write short notes on (any two) : [20]
- (A) Sikhism
(B) 'Golden age' of Gupta period
(C) Sufism
(D) Brahmo Samaj.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
(अ) प्राचीन भारतीय संस्कृतीच्या अभ्यासाच्या दृष्टीने उपयुक्त असलेल्या साधनांविषयी लिहा.
(ब) हिंदु धर्म, तत्त्वज्ञान आणि शिकवणूक यावर माहिती लिहा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
(अ) अश्मयुग आणि नवाश्मयुगाची ठळक वैशिष्ट्ये सांगा.
(ब) गुप्त साम्राज्याच्या सांस्कृतिक योगदानाविषयी चर्चा करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
(अ) भारतातील ज्योतिषशास्त्र आणि औषधशास्त्र यातील प्रगतीचा आढावा घ्या.
(ब) भारतीय भाषा आणि साहित्यातील विकासाचा आढावा घ्या.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
(अ) हडप्पा संस्कृतीतील नगररचना व इतर ठळक वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
(ब) भक्ति चळवळीचे योगदान सांगा.
5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]
(अ) शीख धर्म
(ब) गुप्तांचे सुवर्ण युग
(क) सूफी पंथ
(ड) ब्राह्मो समाज

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-234

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

HOME ECONOMICS

(G-2 : Sociology of Indian Family)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **500** words (any *one*) : [20]
  - (1) Define Sociology. Explain the nature, scope and importance of Sociology.
  - (2) Explain the social structure of Indian Family.
2. Answer the following questions in **500** words (any *one*) : [20]
  - (1) Discuss the merits and demerits of nuclear family.
  - (2) Explain the important functions of the Indian Family.
3. Answer the following questions in **500** words (any *one*) : [20]
  - (1) Describe the causes and effects of family disintegration in India.
  - (2) Describe in brief the primary and basic development of human race.

P.T.O.

4. Answer the following questions in **500** words (any *one*) : [20]
- (1) Explain the types of Indian marriage.
  - (2) Write an essay on social legislation about marriage and family in India.
5. Write short notes on (any *two*) : [20]
- (1) Child Welfare
  - (2) Importance of Family Welfare
  - (3) Joint Family
  - (4) Importance of Social Legislation in India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे **500** शब्दांत लिहा (कोणताही **एक**) : [20]
- (1) समाजशास्त्राची व्याख्या द्या. समाजशास्त्राचे स्वरूप, व्याप्ती आणि महत्त्व स्पष्ट करा.
  - (2) भारतीय कुटुंबाची सामाजिक रचना स्पष्ट करा.
2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **500** शब्दांत लिहा (कोणताही **एक**) : [20]
- (1) अणुकुटुंबाच्या गुण-दोषाची चर्चा करा.
  - (2) भारतीय कुटुंबाची महत्वाची कार्ये स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **500** शब्दांत लिहा (कोणताही **एक**) : [20]
- (1) भारतातील कुटुंबाच्या विघटनाच्या कारणांची व परिणामांचे वर्णन करा.
  - (2) मानवी वंशाच्या प्राथमिक व मूलभूत विकासाचे थोडक्यात वर्णन करा.

4. खालील प्रश्नांची उत्तरे 500 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) भारतीय विवाहाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (2) भारतातील विवाह आणि कुटुंब जीवनविषयक सामाजिक विधेयकावर एक निबंध लिहा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

- (1) बाल कल्याण
- (2) कुटुंब कल्याणाचे महत्व
- (3) संयुक्त कुटुंब
- (4) भारतीय सामाजिक विधेयकाचे महत्व.

Total No. of Questions—**5+5+5**]

[Total No. of Printed Pages—**6**

Seat No.	
---------------------	--

[5401]-EXT-235

S.Y.B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

[D.S.G-2 (A) Military Geography]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. State the impact of Geography on Air warfare. [20]

Or

Explain in detail the concept of tactics.

2. Explain the principles of logistics. [20]

Or

State the meaning and scope of Military Geography.

3. Describe the characteristics and logistics problems in jungle area. [20]

Or

Explain in detail the importance of oil and natural gas.

4. Explain the elements of National Power. [20]

Or

Explain the geo-strategic importance of Diego-Garcia.

P.T.O.

5. Write short notes on (any two) : [20]

- (1) Concept of Geo-strategy
- (2) Uses of oil
- (3) National Power
- (4) Geo-strategic importance of Andaman.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. भूगोलाचा हवाई युद्धावर पडणारा प्रभाव सांगा. [20]

किंवा

युद्धकला किंवा डावपेच या संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.

2. पुरवठा व्यवस्थेची तत्वे स्पष्ट करा. [20]

किंवा

लष्करी भूगोलाचा अर्थ आणि व्याप्ती सांगा.

3. जंगलमय प्रदेशाची वैशिष्ट्ये आणि पुरवठा व्यवस्थेच्या समस्या विशद करा. [20]

किंवा

खनिज तेल आणि नैसर्गिक गॅसचे महत्व सविस्तर स्पष्ट करा.

4. राष्ट्रीय शक्तीचे घटक स्पष्ट करा. [20]

किंवा

दिगो-गार्सियाचे भू-सामरिक महत्व स्पष्ट करा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

- (1) भूयुद्धनीतीची संकल्पना
- (2) तेलाचे उपयोग
- (3) राष्ट्रीय शक्ती
- (4) अंदमान बेटाचे भूसामरिक महत्व

[D.S.G-2 (B) Geopolitics]

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Describe the Sea Power theory. [20]

Or

Describe the basic elements of Nation.

2. State the Heartland theory of Mackinder. [20]

Or

Describe the development of Geopolitics in Germany.

3. State the functions of boundaries. [20]

Or

What is Land-locked State ? Explain its problems.

4. Explain the functions of territorial water. [20]

Or

Explain the geographical factors affecting war.

5. Write short notes on (any *two*) : [20]

(1) Nature of Geopolitics

(2) Unified Field theory

(3) Concept of Frontiers

(4) Exclusive Economic Zone.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. सागरी सत्तेच्या सिद्धांताचे वर्णन करा. [20]

किंवा

राष्ट्राचे मूलभूत घटक विशद करा.

2. मॅकिंडरचा मर्मभूमी सिद्धांत सांगा. [20]

किंवा

जर्मनीतील भूराजनीतीच्या विकासाचे वर्णन करा.

3. सीमांची कार्ये सांगा. [20]

किंवा

भूवेष्टित राष्ट्र म्हणजे काय ? त्यांच्या समस्या स्पष्ट करा.

4. प्रादेशिक जलाशयाची कार्ये स्पष्ट करा. [20]

किंवा

युद्धावर परिणाम करणारे भौगोलिक घटक स्पष्ट करा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

- (1) भूराजनीतीचे स्वरूप
- (2) एकरूप क्षेत्र सिद्धांत
- (3) सीमा प्रदेशाची संकल्पना
- (4) आर्थिक निर्बंध क्षेत्र.

[D.S.—G-2 (C) Industrial Security]

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. State importance and scope of Industrial Security. [20]

Or

Explain the nature and types of Industrial crime.

2. Describe criminal crimes and preventive measures of it. [20]

Or

Describe industrial espionage.

3. What is fire ? Explain classification of fire. [20]

Or

State the duties of Security Inspector.

4. Explain the security planning and its implementation. [20]

Or

Describe in brief various types of first aid.

5. Answer in brief (any *two*) : [20]

(1) Main gate

(2) Carbon dioxide equipment

(3) First-aid box

(4) Indian Panel Code

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. औद्योगिक सुरक्षेचे महत्त्व व व्याप्ती सांगा. [20]

किंवा

औद्योगिक गुन्ह्यांचे स्वरूप आणि प्रकार स्पष्ट करा.

2. फौजदारी स्वरूपाच्या गुन्ह्यांची व ते टाळण्यासाठी केल्या जाणाऱ्या प्रतिबंधात्मक उपायांचे वर्णन करा. [20]

किंवा

औद्योगिक हेरगिरीचे वर्णन करा.

3. आग म्हणजे काय ? आगीचे वर्गीकरण करा. [20]

किंवा

सुरक्षा निरीक्षकाची कर्तव्ये सांगा.

4. सुरक्षेचे नियोजन आणि अंमलबजावणी स्पष्ट करा. [20]

किंवा

प्रथमोपचारांच्या विविध प्रकारांचे वर्णन करा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

(1) मुख्य प्रवेशद्वार

(2) कार्बन डाय-ऑक्साईड उपकरण

(3) प्रथमोपचार पेटी

(4) भारतीय दंड संहिता.

Total No. of Questions—5+5]

[Total No. of Printed Pages—5

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-236

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

[D.S. S-1(A) : Indian Military System After Independence]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Trace the pre-independence development of Indian Army. [20]

Or

Explain in detail the post-independence partition of Indian Armed forces.

2. Explain in detail the defence policy of India. [20]

Or

Explain in detail the issue of Jammu and Kashmir.

3. Describe “The Tibet problem is a crucial issue in India-China relations.” [20]

Or

Explain the causes of 1965 war.

P.T.O.

4. Describe the performance of Indian Armed Forces in 1971 war. [20]

Or

Explain the causes and effects of Kargil conflict in 1999.

5. Write short notes on (any two) : [20]

- (1) 1998 Nuclear test
- (2) Cease fire line
- (3) Tashkent agreement
- (4) Military power.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. स्वातंत्र्यपूर्व काळातील भारतीय स्थलसेनेच्या विकासाचा आढावा घ्या. [20]

किंवा

स्वातंत्र्योत्तर काळातील भारतीय सशस्त्र सेनादलाची विभागणी सविस्तर स्पष्ट करा.

2. भारताचे संरक्षण धोरण सविस्तर स्पष्ट करा. [20]

किंवा

जम्मू आणि काश्मीर प्रश्न सविस्तर स्पष्ट करा.

3. “भारत-चिन संबंधाला तिबेट समस्या कलाटणी देणारी आहे.” विशद करा. [20]

किंवा

1965च्या युद्धाची कारणे स्पष्ट करा.

4. 1971च्या युद्धातील भारतीय सशस्त्र सेनादलाची कामगिरी विशद करा. [20]

किंवा

1999 मधील कारगील संघर्षाची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

(1) 1998 मधील आण्विक चाचणी

(2) युद्धबंदी रेषा

(3) ताश्कंद करार

(4) लष्करी शक्ती.

[5401]-EXT-236

[D.S. S-1(B) : Maratha Military System (1630-1818 A.D.)]

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Explain the causes of downfall of Maratha Power. [20]

Or

Describe the geographical, religious situation in Maharashtra before Shivaji.

2. Discuss the role of Santaji and Dhanaji in Maratha War of independence. [20]

Or

State the role of Dadoji Kondadev in making of Shivaji.

3. State the causes of third Anglo-Maratha war. [20]

Or

Explain the causes of Shivaji victory in battle of Pratapgad.

4. Describe the third battle of Panipat 1761 A.D. [20]

Or

Describe in detail Raid on Shahistekhan.

5. Write short notes on (any *two*) : [20]

- (1) Objectives of Karnataka Campaign
- (2) Strategic importance of forts
- (3) Sambhaji Maharaj
- (4) Kanhoji Angre.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. मराठी सत्तेच्या पतनाची कारणे स्पष्ट करा. [20]

किंवा

शिवपूर्वकालीन महाराष्ट्राच्या भौगोलीक, धार्मिक परिस्थितीचे वर्णन करा.

2. मराठ्यांच्या स्वातंत्र्य युद्धातील संताजी व धनाजीच्या कामगिरीची चर्चा करा. [20]

किंवा

शिवाजी महाराजांच्या जडणघडणीत दादोजी कोंडदेव यांची भूमिका सांगा.

3. इंग्रज-मराठा तिसऱ्या युद्धाची कारणे सांगा. [20]

किंवा

प्रतापगडच्या लढाईतील शिवाजी महाराजांच्या विजयाची कारणे स्पष्ट करा.

4. 1761च्या पानिपतच्या तिसऱ्या लढाईचे वर्णन करा. [20]

किंवा

शाहिस्तेखानावरील हल्ल्याचे सविस्तर वर्णन करा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

- (1) कर्नाटक मोहीमेची उद्दिष्टे
- (2) किल्ल्यांचे सामरिक महत्व
- (3) संभाजी महाराज
- (4) कान्होजी आंग्रे.

Total No. of Questions—**5+5**]

[Total No. of Printed Pages—**6**

Seat No.	
---------------------	--

[5401]-EXT-237

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

(D.S. S-2 (A) : International Relations)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Describe the evolution of Bretton Woods system in International economy. [20]

Or

Describe the role of Ideology in international relations.

2. Describe the nature and scope of cold war. [20]

Or

Explain in detail decision-making theory.

3. Explain the impact of New cold war on International relations. [20]

Or

Describe the role of United Nations in maintaining world peace.

P.T.O.

4. Explain the changes in East Europe in 1989. [20]

Or

Describe the perceptions of US and Soviet Union about Detente.

5. Write short notes on (any two) : [20]

- (i) Behavioral approach
- (ii) Diplomacy
- (iii) International law
- (iv) New world order.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. आंतरराष्ट्रीय आर्थिक व्यवस्थेतील ब्रिटन वुड्सची उत्क्रांती विशद करा. [20]

किंवा

आंतरराष्ट्रीय संबंधातील आदर्शवादाच्या भूमिकेचे वर्णन करा.

2. शितयुद्धाचे स्वरूप आणि व्याप्ती विशद करा. [20]

किंवा

निर्णयग्राही सिद्धान्त सविस्तर स्पष्ट करा.

3. नविन शितयुद्धाचे आंतरराष्ट्रीय संबंधावरील परिणाम स्पष्ट करा. [20]

किंवा

संयुक्त राष्ट्रांची जागतिक शांततेतील भूमिका विशद करा.

4. 1989 मध्ये पूर्व युरोपमध्ये झालेले बदल स्पष्ट करा. [20]

किंवा

सलोख्याच्या संदर्भातील अमेरिका आणि सोव्हिएत यूनियनचा दृष्टीकोन विशद करा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

(i) वर्तनवादी दृष्टिकोन

(ii) राजनय

(iii) आंतरराष्ट्रीय कायदा

(iv) नविन जागतिक व्यवस्था.

[5401]-EXT-237

(D.S. S-2 (B) : International Security)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of map stencil is allowed.

(iv) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Explain in detail the causes of decline of cold war.

Or

Explain the security problems of post-cold war scenario.

2. Explain the role of non-alignment in maintaining international security.

Or

Describe the means and types of Balance of Power.

3. What is Diplomacy ? Explain the functions of Diplomats.

Or

Explain the nature and problems of Disarmament.

4. What is terrorism ? Explain the causes of terrorism.

Or

State the nature and types of cyber crime.

5. Write short notes on (any two) :

(i) National security

(ii) Ethnic conflict

(iii) Pollution

(iv) Arms control.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. शीतयुद्धाच्या न्हासाची कारणे सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा

शीतयुद्धोत्तर काळातील सुरक्षेच्या समस्या स्पष्ट करा.

2. आंतरराष्ट्रीय सुरक्षा टिकवण्यातील अलिप्ततेची भूमिका स्पष्ट करा.

किंवा

सत्ता संतुलनाची साधने आणि प्रकार विषद करा.

3. राजनय म्हणजे काय ? राजनीतिज्ञांची कार्ये स्पष्ट करा.

किंवा

निःशस्त्रीकरणाचे स्वरूप आणि समस्या स्पष्ट करा.

4. दहशतवाद म्हणजे काय ? दहशतवादाची कारणे स्पष्ट करा.

किंवा

सायबर गुन्ह्यांचे स्वरूप आणि प्रकार सांगा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :

(i) राष्ट्रीय सुरक्षा

(ii) वांशिक संघर्ष

(iii) प्रदुषण

(iv) शस्त्र नियंत्रण.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-238

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

COMMERCE

(G-II : Business Accounting)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

(iii) *Use of calculator is allowed.*

1. What is book-keeping ? State its importance and utility. [20]

Or

Journalise the following transactions : [20]

July 2017

- 1 Started business with cash Rs. 2,00,000/- and Machinery Rs. 1,00,000/-
- 5 Purchased goods on credit from Amol of Rs. 40,000/-
- 9 Sold Goods on cash of Rs. 20,000/- to Shubham
- 11 Received commission of Rs. 6,000/-
- 13 Cash purchases of Rs. 40,000/-
- 15 Paid cash to Amol Rs. 36,000/- in his full settlement
- 20 Paid salary of Rs. 20,000/- to Abhishek
- 22 Deposited cash of Rs. 10,000/- in Janata Bank
- 25 Paid rent Rs. 6,000/-
- 31 Withdrew Rs. 8,000/- for personal use.

P.T.O.

2. Give the meaning, format and utility of the balance sheet. [20]

Or

Prepare cash book with cash and bank column in the books of Ranjeet :

Nov. 1 : Cash Balance Rs. 25,000, Bank Rs. 18,000
Nov. 3 : Paid for printing Rs. 7,400
Nov. 8 : Cash sales Rs. 23,000
Nov. 9 : Cash purchases Rs. 9,000
Nov. 10 : Deposited into banks Rs. 10,000
Nov. 22 : Paid legal charges by cheques Rs. 2,000
Nov. 26 : Paid for carriage Rs. 600
Nov. 30 : Paid telephone bill Rs. 4,000.

3. Describe objectives and importance of cost accounting. [20]

Or

Prepare cost sheet from the following :

Direct Material	20,000
Productive Wages	10,000
Direct Expenses	10,000
Advertisement	2,000
Bad Debts	1,000
Legal Charges	300
Income Tax	1,000
Office Salary	5,000
Factory lighting	1,000
Motive Power	2,000
Printing and Stationery	1,000
Salesman commission	1,000
Depreciation of delivery van	500
Factory heating	1,000
Sales commission	1,000
Sales	1,00,000

4. Explain in detail purchase procedure. [20]

Or

Prepare Store Ledger Account on the basis of Last In First Out method : [20]

Purchases :

5th Jan. 200 units @ Rs. 88
20th Jan. 1,400 units @ Rs. 96
27th Jan. 800 units @ Rs. 104
13th Feb. 2,000 units @ Rs. 112
20th Feb. 1,000 units @ Rs. 120

Issues :

9th Jan. 100 units
22nd Jan. 1,000 units
30th Jan. 500 units
15th Feb. 1,000 units
22nd Feb. 1,000 units

5. Write short notes on any *four* of the following : [20]

- (a) Advantages of Time-booking and Time-keeping
- (b) Capital
- (c) Debit Note
- (d) Limitations of financial accounting
- (e) Rules of Journalising
- (f) Causes of labour turnover.

Total No. of Questions—**5+5**]

[Total No. of Printed Pages—**6**

Seat No.	
---------------------	--

[5401]-EXT-239

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

G-2 : EDUCATION

(NEW SYLLABUS)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* question in **500** words : [20]
  - (a) 'School as a Social Institution'. Explain the statement with example.
  - (b) What is heredity and environment ? Explain the educational importance of heredity and environment.
2. Answer any *one* question in **500** words : [20]
  - (a) Explain the causes of stagnation and wastage in secondary education. Give suggestions to overcome the causes.
  - (b) Describe the 'Basic Education System' stated by Mahatma Gandhi.
3. Answer any *one* question in **500** words : [20]
  - (a) Explain the characteristics of physical and emotional development in adolescence stage.
  - (b) What is forgetting ? Explain the factors affecting forgetting.

P.T.O.

4. Answer any *one* question in **500** words : [20]
- (a) What is inclusive education ? Explain the need and importance of inclusive education.
- (b) Describe the insight learning method in detail.
5. Write short notes on the following in **200-250** words each (any *two*) : [20]
- (a) Concept of problem solving method
- (b) Concept of learning
- (c) Laws of heredity
- (d) Objectives of secondary education, stated by Mudaliar Commission.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
- (अ) 'शाळा एक सामाजिक संस्था' हे विधान सोदाहरण स्पष्ट करा.
- (ब) अनुवंश व परिस्थिती म्हणजे काय ? अनुवंश व परिस्थितीचे शैक्षणिक महत्त्व सविस्तर स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
- (अ) माध्यमिक शिक्षणातील स्थगण व गळतीची कारणे स्पष्ट करा. ती दूर करण्यासाठी उपाय सूचवा.
- (ब) महात्मा गांधीची मुलोट्योगी शिक्षणपद्धती सविस्तर स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]
(अ) कुमारावस्थेची शारीरिक व भावनिक विकासाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
(ब) विस्मरण म्हणजे काय ? विस्मरणावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]
(अ) सर्वसमावेशक शिक्षण म्हणजे काय ? सर्वसमावेशक शिक्षणाची गरज व महत्त्व स्पष्ट करा.
(ब) मर्मदृष्टीमूलक अध्ययनपद्धती सविस्तर स्पष्ट करा.
5. प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
(1) समस्या निराकरण पद्धतीची संकल्पना
(2) अध्ययनाची संकल्पना
(3) अनुवंशाचे नियम
(4) मुदलियार आयोगाने सांगितलेली माध्यमिक शिक्षणाची उद्दिष्टे.

**G-2 : EDUCATION
(OLD SYLLABUS)**

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* question in **500** words : [20]
  - (a) What is secondary education ? What are the objectives of secondary education ? Explain the importance of secondary education.
  - (b) Impact of environment on students' education in detail.
2. Answer any *one* question in **500** words : [20]
  - (a) Explain basic education stated by Mahatma Gandhi in detail.
  - (b) Explain characteristics of physical, emotional, social development in adolescence stage.
3. Answer any *one* question in **500** words : [20]
  - (a) What is vocational education ? Explain the importance of vocational education.
  - (b) What is learning ? Explain the factors affecting learning.
4. Answer any *one* question in **500** words : [20]
  - (a) What is democratic citizenship ? Explain the role of school in developing democratic citizenship.
  - (b) What are the causes of forgetting ? Suggest remedies to overcome these.

5. Write short notes in **200 to 250** words each (any *two*) : [20]

- (a) Thorndike's laws of learning
- (b) Characteristics of language development at infancy level
- (c) Concept of De-schooling
- (d) Nature of problem solving method.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]

(अ) माध्यमिक शिक्षण म्हणजे काय ? माध्यमिक शिक्षणाची उद्दिष्टे कोणती ? माध्यमिक शिक्षणाचे महत्व स्पष्ट करा.

(ब) परिस्थितीचा विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणावरील प्रभाव सविस्तर स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]

(अ) महात्मा गांधी मूलोद्योगी शिक्षण पद्धती सविस्तर स्पष्ट करा.

(ब) कुमारावस्थेची शारीरिक, भावनिक, सामाजिक विकासाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]

(अ) व्यवसायिक शिक्षण म्हणजे काय ? व्यावसायिक शिक्षणाचे महत्व स्पष्ट करा.

(ब) अध्ययन म्हणजे काय ? अध्ययनावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]

(अ) लोकशाही नागरिकत्व म्हणजे काय ? लोकशाही नागरिकत्व विकासात शाळेची भूमिका स्पष्ट करा.

(ब) विस्मरणाची कारणे कोणती ? ती दूर करण्यासाठी उपाय सूचवा.

5. प्रत्येकी **200** ते **250** शब्दांत थोडक्यात टीपा लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (अ) थॉनडाईकचे अध्ययन नियम
- (ब) बाल्यावस्थेतील भाषिक विकासाची वैशिष्टे
- (क) निःशालाकरण संकल्पना
- (ड) समस्या निवारण पद्धतीचे स्वरूप.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-242

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

ENGLISH (General)

Paper II

(Study of English Language and Literature)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

Text Prescribed :—

- (i) Rainbow : A Collection of Short Stories.
Ed. Board of Editors, Orient Blackswan
- (ii) Linguistics : An Introduction
Ed. Board of Editors, Orient Blackswan.

N.B. :— (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. (A) Attempt any *one* of the following in about **100** words : [10]
  - (i) Trace the development of a short story as a form of literature.
  - (ii) Explain the significance of narration and dialogue as the prominent elements of a short story.
- (B) Attempt any *one* of the following in about **100** words each : [10]
  - (i) Explain the central idea of the story 'The Bet'.
  - (ii) 'Action speaks louder than words.' How does the story 'The Three Questions' support this truth ?

P.T.O.

2. Write short notes on any *four* of the following in about **100** words each : [20]
- (i) Organs of speech
  - (ii) Back vowels
  - (iii) Weak forms in English
  - (iv) Classification of consonants
  - (v) Tonic syllable
  - (vi) Affricates in English
3. Attempt any *two* of the following in about **100** words each : [20]
- (i) Comment on the ending of the story 'After Twenty Years'.
  - (ii) How was the whole complex issue of the statue resolved in 'Lawley Road' ?
  - (iii) Describe the two stories that Vera came up with in 'The Open Window'.
  - (iv) Compare and contrast the two fathers in 'Kabuliwallah' and how do they contribute to the theme ?
4. Write notes on any *two* of the following in about **100** words each : [20]
- (i) Bound Morpheme
  - (ii) Process of Prefixation
  - (iii) Morphology as a branch of linguistics
  - (iv) Inflectional and derivational suffixes.
5. Write notes on any *two* of the following : [20]
- (i) Phonological differences between British English and Indian English
  - (ii) Registeral Varieties
  - (iii) Pidgin and Creoles
  - (iv) Formal and Informal Style.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-243

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

ENGLISH

Special Paper I

(Appreciating Drama)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

Texts Prescribed :— (i) *The Merchant of Venice* by William Shakespeare.
(ii) *A Doll's House* by Henrik Ibsen.
(iii) *Old Stone Mansion* by Mahesh Elkunchwar.

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *four* of the following questions : [20]
- (1) What is tragic flaw ? Explain with examples.
  - (2) What is the difference between major and minor characters ?
  - (3) Explain the role of stage properties in drama.
  - (4) Define tragedy. Mention its types.
  - (5) Explain the structure of the play.
  - (6) Comment on 'theme' as an element of drama.
2. Attempt any *one* of the following questions : [20]
- (1) Draw a character sketch of Shylock.
  - (2) Comment on the importance of the trial scene in *The Merchant of Venice*.

P.T.O.

3. Attempt any *two* of the following questions : [20]
- (1) Draw a character sketch of Torvald Helmer.
  - (2) Comment on the strengths of the character of Nora Helmer.
  - (3) Discuss the significance of the title *A Doll's House*.
4. Attempt any *two* of the following questions : [20]
- (1) Comment on the title of the play *Old Stone Mansion*.
  - (2) How does the play *Old Stone Mansion* present the theme of illusion and reality ?
  - (3) Draw a character sketch of Ranju.
5. Attempt any *eight* of the following questions : [20]
- (1) What is the theme of *Old Stone Mansion* ?
  - (2) Bringout the conflict between Antonio and Shylock.
  - (3) Examine the realistic elements in *A Doll's House*.
  - (4) What is the setting of *The Merchant of Venice* ?
  - (5) Comment on the unity of place in *Old Stone Mansion*.
  - (6) Explain the role of Lorenzo-Jessica episode in *The Merchant of Venice*.
  - (7) Who is the antagonist of the play *A Doll's House* ? Why ?
  - (8) Does Elkunchwar observe the unity of place in *Old Stone Mansion* ? Explain.
  - (9) Mention the flat characters in *The Merchant of Venice*.
  - (10) Comment on the role of Christine Linde in *A Doll's House*.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-244

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

ENGLISH

Special Paper-II

(Appreciating Poetry)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

Text Prescribed : Auroral Musings

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *four* : [20]

- (i) Describe the 'lady' in Shakespeare's sonnet 130.
- (ii) Explain the love and marriage metaphors in "Batter My Heart".
- (iii) Bring out the allusions in Marvell's "The Coronet".
- (iv) Discuss "Alexander's Feast" as an Ode.
- (v) Describe the setting in "Ode on the Death of a Favourite Cat".
- (vi) Bring out the Biblical references in "The Invocation".

P.T.O.

2. Answer any *four* : [20]

- (i) Bring out the 'mock' element in the 'Toilet scene' from Pope's *The Rape of the Lock*.
- (ii) Discuss "The Definition of Love" as a love poem.
- (iii) Bring out the Platonic ideals of beauty in "Men Call You Fair".
- (iv) Discuss the use of 'Syllogism' in Donne's "Broken Heart".
- (v) Comment on 'Sonnet' as a form of poetry.
- (vi) What are the features of Neoclassical poetry ? Discuss.

3. Answer any *two* : [20]

- (i) Comment on Keats's use of the supernatural element in "La Belle Dame Sans Merci".
- (ii) Bring out the sight and sound imagery in "The Dover Beach".
- (iii) What is the Poet's appeal to the 'West Wind' ?

4. Answer any *two* : [20]

- (i) Bring out the symbolic significance of the 'sea' in "The Dover Beach".
- (ii) "Sailing to Byzantium juxtaposes physical mortality and artistic transcendence." Discuss.
- (iii) Comment on the structure of "A Noiseless Patient Spider".

5. Explain with reference to the context any *four* : [20]

- (i) I saw pale kings and princes too,
Pale warriors, death-pale were they all;
They cried, "La Belle Dame Sans Merci
Hath thee in thrall !"
- (ii) And we are here as on a darkling plain
Swept with confused alarms of struggle and flight,
Where ignorant armies clash by night.
- (iii) An aged man is but a paltry thing,
A tattered coat upon a stick, unless
Soul clap its hands and sing, and louder sing
For every tatter in its mortal dress
- (iv) The strong gods pine for my abode,
And pine in vain the sacred seven;
But thou, meek lover of the good !
Find me, and turn thy back and heaven.
- (v) Now awful beauty puts on all its arms;
The fair each moment rises in her charms,
Repairs her smiles, awakens ev'ry grace,
And calls forth all the wonders of her face
- (vi) From hence, ye beauties, undeceived,
Know, one false step is never retrieved,
And be with caution bold.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-245

S.Y.B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

MATHEMATICS

MG-2 : Discrete Mathematics and Linear Algebra

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt each of the following : [20]

- (a) Define bi-conditional statement.
- (b) Construct truth table for $\neg p \leftrightarrow q$.
- (c) Let $p(x)$ denote the statement “ $x > 15$ ”. What are the truth values of $p(10)$ and $p(20)$?
- (d) Define rule of addition.
- (e) If $|A| = 10$, $|B| = 5$ and $|A \cup B| = 15$, then find $|A \cap B|$.
- (f) Determine whether the set $W = \{(x, y) \in \mathbf{R}^2 \mid x = y + 1\}$ a subspace of $\mathbf{R}^2$? Justify.
- (g) Show that the set $\{(1, 1), (1, 0)\}$ is linearly independent in $\mathbf{R}^2$.
- (h) Show that the map $T : \mathbf{R}^2 \rightarrow \mathbf{R}^2$ defined by $T(x, y) = (y, x)$ is a linear transformation.
- (i) Define kernel and range of a linear transformation.
- (j) Show that the vectors $(1, 1)$ and $(1, -1)$ are orthogonal to each other with usual Euclidean inner product on $\mathbf{R}^2$.

P.T.O.

2. Attempt any *four* of the following : [20]

(a) Write the negation of :

(i) $\exists x (p(x) \wedge \neg Q(x))$

(ii) $\forall x (p(x) \rightarrow Q(x))$

(b) Show that the proposition $((p \vee Q) \wedge \neg P) \rightarrow Q$ is a tautology.

(c) Prove that $\sqrt{2}$ is irrational by giving a proof by contradiction.

(d) In how many different ways the letters of the word 'CONCERNING' can be arranged in a line ?

(e) Prove that the number of functions from a set with r elements to a set with n elements is n^r .

(f) If n is an integer such that n^2 is odd, then prove that n is also odd.

3. Attempt any *two* of the following : [20]

(a) If n is a positive integer and r is an integer with $1 \leq r \leq n$, then prove that number of r -permutations of a set with n distinct elements is

$$p(n, r) = n(n - 1)(n - 2) \dots (n - r + 1).$$

(b) Find the number of positive integers less than 30, which are relatively prime with 30.

(c) How many bit strings of length 8 either start with a 1 bit or end with the two bits 00 ?

4. Attempt any *four* of the following : [20]
- (a) If W_1 and W_2 are subspaces of a vector space V , then show that $W_1 \cap W_2$ is a subspace of V .
  - (b) Determine whether the set $B = \{(3, 1, -4), (2, 5, 6), (1, 4, 8)\}$ is basis for $\mathbf{R}^3$.
  - (c) Show that $W = \{(x, y) \in \mathbf{R}^2/x + y = 0\}$ is a subspace of $\mathbf{R}^2$. Find $\dim W$.
  - (d) Let $T : \mathbf{R}^3 \rightarrow \mathbf{R}^2$ be a linear transformation such that $T(1, 0, 0) = (0, 0)$, $T(0, 1, 0) = (1, 1)$, $T(0, 0, 1) = (1, -1)$. Compute $T(4, -1, 1)$.
  - (e) Define orthogonal projection of a vector u on v in an inner product space. Find orthogonal projection of $u = (3, 1, -7)$ on $V = (1, 0, 5)$, where $\mathbf{R}^3$ has Euclidean inner product.
  - (f) In any inner product space V , show that $\langle u, v \rangle = 0$ if and only if $\|u + v\| = \|u - v\|$.
5. Attempt any *two* of the following : [20]
- (a) Let V be an n -dimensional vector space.
    - (i) Prove that any set with n linearly independent vectors in V is a basis for V .
    - (ii) Prove that any set with n vectors which spans V is a basis for V .
  - (b) State and prove rank-nullity theorem for a linear transformation $T : V \rightarrow W$, where $\dim V = n$.
  - (c) Let $\mathbf{R}^3$ have Euclidean inner product. Use Gram-Schmidt process to transform the basis $\{(1, 1, 1), (-1, 1, 0), (1, 2, 1)\}$ to an orthonormal basis of $\mathbf{R}^3$.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—9

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-248

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

STATISTICAL PRE-REQUISITES

(Gen-II : Applications of Statistics and Theory of Probability)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to right indicate full marks.

(iii) Use of statistical tables and calculator is allowed.

(iv) Symbols and abbreviations have their usual meaning.

1. Attempt each of the following :

(a) State whether each of the following statement is true or false : [1 each]

(i) The difference in crude birth and death rate gives survival rate.

(ii) The number of permutations of n things when n_1 of them are of one kind and n_2 of another kind is $\frac{n!}{n_1!n_2!}$.

(iii) In conditional distribution of X given $Y = y$, X is constant and Y is a variable.

P.T.O.

- (iv) If $r_{13.2}$ increase the $R_{1.23}$ also increases.
- (v) We can not use the classical definition of probability in case the sample space is countably infinite.
- (b) Choose *correct* alternative in the following : [1 each]
- (i) If $N.R.R. < 1$, then we say that there is :
- (A) reduction in population
  - (B) constancy in population
  - (C) increase in population
  - (D) all of the above
- (ii) If $E(Y) = 3$, where $Y = \frac{X-2}{5}$, then $E(X)$ is :
- (A) $1/5$ (B) $17/5$
  - (C) $5/17$ (D) 17
- (iii) Nine persons sit for a photograph in a row. Find the probability that a family of three always sits together :
- (A) $1/12$ (B) $1/24$
  - (C) $1/48$ (D) $1/3$
- (iv) A random sample of 5 lucky winners is to be selected from a group of 10 ladies and 20 men using simple random sampling with replacement (SRSWR). The number of ladies lucky winners will follow :
- (A) Poisson distribution
  - (B) Discrete uniform distribution
  - (C) Binomial distribution
  - (D) None of the above

(v) Which of the following is a pair of mutually exclusive events in the drawing of a single card from a deck of 52 playing cards ?

- (A) A heart and a queen
- (B) An even number and a spade
- (C) A club and red card
- (D) An ace and an odd number.

(c) Answer in brief : [2 each]

- (i) Define independence of two events.
- (ii) Explain any *two* methods of obtaining vital statistics.
- (iii) Compute mode of a binomial distribution for :
  - (1) $n = 10, p = 1/3$
  - (2) $n = 11, p = 1/2$.
- (iv) Explain meaning and usefulness of time series.
- (v) Explain notion of multiple correlation.

2. Attempt any *four* of the following : [4×5=20]

(a) Explain the following components of a time series :

- (i) Trend
- (ii) Seasonal variations.

(b) Compute $r_{13.2}$ and $R_{12.3}$ given that,

$$r_{12} = 0.7, r_{13} = r_{23} = 0.5$$

- (c) Explain what is S.T.D.R. and also explain the methods of obtaining S.T.D.R.
- (d) Let (X, Y) be a discrete bivariate r.v. with the following joint p.m.f. :

X	F			
	0	1	2	3
-1	5k	13k	12k	14k
0	12k	16k	14k	18k
1	13k	19k	16k	12k

- (i) Find k
- (ii) $\text{var}(Y|X=1)$.
- (e) Suppose two cards are drawn at random without replacement from a set of three cards numbered 0, 1, 2. If X denotes number on the first card drawn and Y denotes number on the second card, obtain :
- (i) the joint p.m.f of (X, Y)
- (ii) $P(X - Y) > 0$
- (iii) $P(X^2 + Y^2) \leq 1$.
- (f) State classical definition of probability with its limitations.

3. Attempt any *four* of the following : [4×5=20]

- (a) A random experiment results in an integer outcome between 1 and 10 (both inclusive). All numbers are equally likely.

Let A be the event that an odd number occurs and B be the event that a number divisible by 3 occurs.

Obtain :

- (i) $P(A \mid B)$
  - (ii) $P(B \mid A)$
  - (iii) $P(A' \mid B)$
  - (iv) $P(A \mid B')$
  - (v) $P(A' \mid B')$.
- (b) Explain notion of multiple regression. Is it possible to get the following from a set of experimental data ?
- $$r_{12} = 0.6, r_{31} = -0.50 \text{ and } r_{23} = 0.8.$$
- (c) Explain the concept of marginal and conditional probability distribution.
- (d) Define Binomial distribution. If 10 coins are tossed 100 times, how many times would you expect 7 coins to fall head upward ?
- (e) Calculate T.F.R. for the following data :

Age Group	Female Population	No. of Births
15—20	1000	15
20—25	1000	137
25—30	1000	116
30—35	1000	86
35—40	1000	62
40—45	1000	19
45—50	1000	10

(f) Let (X, Y) be a bivariate r.v. with the following joint p.m.f. :

(X, Y)	$P(X, Y)$
$(0, -1)$	$2/25$
$(0, 1)$	$3/25$
$(1, -1)$	$8/25$
$(1, 1)$	$12/25$

(i) Compute the marginal p.m.f.s of X and Y

(ii) Compute $P(X + Y \leq 1)$

(iii) Find the conditional probability distribution of Y given $X = 0$.

4. Attempt any *two* of the following : [2×10=20]

(a) Define multiple correlation coefficient and partial correlation coefficient.

Let Y_1 : grade of a student in the first quiz,
 Y_2 : grade of a student in the second quiz and Y_3 : grade of a student in the final examination. The following computations were made for 120 students :

$$r_{12} : 0.6, r_{13} = 0.7 \text{ and } r_{23} = 0.65$$

Find values of multiple correlation coefficient $R_{3.12}$ and partial correlation coefficient $r_{12.3}$. Also interpret them.

- (b) A coin with $p = 1/3$ as the probability of head is tossed 6 times. Find the probability of getting :
- (i) 4 heads
  - (ii) at least 2 heads
  - (iii) at most 1 head
  - (iv) 4 tails
  - (v) at least one tail
  - (vi) all tails.
- (c) Define Poisson distribution with parameter m . Hence find its mean and variance.
- (d) Compute the trend values for the following data using method of least squares :

Year	Value
1980	83
1981	60
1982	54
1983	21
1984	22
1985	13
1986	23

5. Attempt any *one* of the following :

- (a) (i) Calculate G.F.R., A.S.F.R., T.F.R., G.R.R. and N.R.R. for the following data : [12]

Age Group	Female Population	No. of Births	Survival Factor
15—19	9000	180	0.92
20—24	9200	1012	0.91
25—29	8900	1068	0.90
30—34	8600	774	0.89
35—39	8400	420	0.89
40—44	8500	170	0.86

Consider proportion of female births = 0.48. Interpret N.R.R.

- (ii) Compute variance of X for the following probability distribution : [8]

$$P(X) = \frac{x^2}{30}, \quad x = 0, 1, 2, 3, 4.$$

- (b) (i) With a view to determine metrological factors which give rise to significant variation in yield per acre of a crop, the observations on the following variables were recorded :

Y_1 : Yield in kilograms

Y_2 : Rainfall in mm

Y_3 : Maximum temperature in °F.

The results obtained were as follows :

$$\bar{Y}_1 = 103.9214, \bar{Y}_2 = 93.9714, \bar{Y}_3 = 99.7357$$

$$\sigma_1 = 24.4492, \sigma_2 = 45.4930, \sigma_3 = 2.9315$$

$$r_{12} = 0.4104, r_{13} = -0.7357, r_{23} = -0.2326$$

Obtain the equation of plane of regression of Y_1 on Y_2 and Y_3 . Estimate Y_1 when $Y_2 = 98$ mm and $Y_3 = 20$ °F.

- (ii) From the data given below, calculate seasonal indices for I, II, III and IV quarters assuming the trend is absent :

[8]

Quarter	1983	1984	1985	1986	1987
I	40	42	41	5	44
II	35	37	35	36	38
III	38	39	38	36	38
IV	40	38	40	41	42

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—10

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-249

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

LOGIC AND METHODOLOGY OF SCIENCE

Paper II

(G-II : Predicate and Relational Logic)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. (a) Explain the difference between traditional and predicate logic. [10]
- (b) Prove any *two* of the following theorems with the help of the Axioms given below : [10]

Axioms :

- (i) $(p \vee p) \supset p$
- (ii) $p \supset (p \vee q)$
- (iii) $(p \vee q) \supset (q \vee p)$
- (iv) $(p \vee (q \vee r)) \supset (q \vee (p \vee r))$
- (v) $(q \supset r) \supset ((p \vee q) \supset (p \vee r))$

P.T.O.

Theorems :

$$\vdash p \supset (p \vee p)$$

$$\vdash p \supset \sim \sim p$$

$$\vdash (p \supset \sim q) \supset (q \supset \sim p)$$

Or

- (a) What is Quantification ? Explain rules of it.
- (b) Symbolize any *five* of the following propositions with the help of the symbols in brackets :
- (i) All cows ruminate.
(Cx : x is a cow, Rx : x is ruminate)
- (ii) No buffalo is brisk.
(Bx : x is a buffalo Bx : x is a brisk)
- (iii) Some buildings are tall.
(Bx : x is a building, Tx : x is a tall)
- (iv) Only doctors have patients.
(Dx : x is a doctor, Px : x is a patient)
- (v) Not all books are readable.
(Bx : x is a book, Rx : x is readable)
- (vi) Some snakes are not poisonous.
(Sx : x is a snake, Px : x is a poisonous)
- (vii) Nobody Indian went on the moon.
(Ix : x is an Indian, Mx : x is a moon)

2. (a) Explain the method of proving invalidity of the invalid argument. [10]

(b) Prove the validity of the following arguments : [10]

(i) $(x) (Px \supset Wx)$

$$\frac{Pt}{\therefore Wt}$$

$(x) (Sx \supset yx)$

(ii) $\frac{(x) (Sx \supset Bx)}{\therefore (x) (Sx \supset Bx)}$

Or

(a) Distinguish between revised rules of universal generalization and universal instantiation.

(b) What is Proposition ? Explain propositional function.

3. (a) Distinguish between singular general proposition and multiply general proposition with an example. [10]

(b) Symbolize the following propositions using the given symbols : [10]

(i) If some students are clever then some men are clever.

(Sx : x is a student, Cx : x is a clever, Mx : x is men)

(ii) If all cows are mammals then some animals are mammals.

(Cx : x is a cow, Mx : x is a mammal, Ax : x is animal)

(iii) If somebody sings then the audience will be entertained.

(Sx : x is a singer, Ax : x is audience, Ex : x is entertained)

(iv) If all Tigers are cruel then some tigers are cruel.

(Tx : x is a tiger, Cx : x is a cruel)

(v) If any guavas are yellow, then they are ripe.

(Gx : x is a guava, Yx : x is yellow, Rx : x is ripe)

Or

(a) Explain in detail about diatomic relation and its types.

(b) Prove the validity of the following arguments (any *two*) :

(i) $(\exists x) [(Mx \cdot (y) (My) \supset Rxy)]$

$/ \therefore (\exists x) (Mx \cdot Rxx)$

(ii) $(\exists x) (y) [(\exists x) Ayz \supset Ayx]$

$(y) Ayz / \therefore (\exists x) (y) (Ayx)$

(iii) $(x) (Bx \supset Ax)$

$/ \therefore (x) (\exists y) (By \cdot Hxy) \supset (\exists y) (Ay \cdot Hxy)$

(iv) $(x) (Cax \supset Dxb)$

$(\exists x) Dxb \supset (\exists y) Dby / \therefore (\exists x) (Cax \supset (\exists y) Dby)$

4. (a) Explain the structure of relational proposition. What are the kinds of relational proposition ? Give examples. [10]

(b) Symbolize the following propositions with the help of the symbols given in the brackets : [10]

(i) If all men are honest then Ram is honest.

(Mx : x is a men, Hx : x is a honest, r is Ram)

(ii) If some students will be good then some men are good.

(Sx : x is a student, Gx : x is a good, Mx : x is a men)

(iii) If some student is fail then Ashok will be fail.

(Sx : x is a student, Fx : x is a fail, a is a Ashok)

(iv) If nothing is damaged nobody will be blamed.

(Dx : x is a damage, Px : x is person, Bx : x is a blamed)

(v) If something is damaged of bus then some husband will be upset.

(Bx : x is a bus, Wx, Px, Cx)

Or

(a) Evaluate the concept of the legislative competition square concept in the logic of logic.

(b) Prove the validity of the following :

(i) $(x) (Dx \supset Ex)$

$\therefore Da [(y) (Ey \supset Fy) \supset Fa]$

(ii) $(x) (Ax \supset Bx)$

$\therefore (x) (Bx \supset (x) \supset (Ak \supset Ck))$

5. Write short notes on (any four) :

[20]

- (i) Enthymeme
- (ii) Independence of P.M. System
- (iii) Need of Predicate Logic
- (iv) Axiomatic System
- (v) Nature of General Proposition.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. (अ) पारंपारिक तर्कशास्त्र व विधेय तर्कशास्त्रातील फरक स्पष्ट करा. [10]

(ब) खालील प्रमेये दिलेले मूलाधार वापरून सिद्ध करा (फक्त दोन) : [10]

मूलाधार :

- (i) $(p \vee p) \supset p$
- (ii) $p \supset (p \vee q)$
- (iii) $(p \vee q) \supset (q \vee p)$
- (iv) $(p \vee (q \vee r)) \supset (q \vee (p \vee r))$
- (v) $(q \supset r) \supset ((p \vee q) \supset (p \vee r))$

प्रमेये :

$$\vdash p \supset (p \vee p)$$

$$\vdash p \supset \sim \sim p$$

$$\vdash (p \supset \sim q) \supset (q \supset \sim p)$$

किंवा

- (अ) संख्यीकरण म्हणजे काय ? ते सांगून संख्यीकरणाचे नियम स्पष्ट करा.
(ब) खालील विधानातील कोणत्याही पाच विधानांचे कंसात दिलेली चिन्हे वापरून चिन्हांकन करा :

(i) सर्व गाई रवंथ करीत असतात. (Cx, Rx)

(ii) एकही म्हैस चपळ नसते. (Bx, Bx)

(iii) काही इमारती उंच असतात. (Bx, Tx)

(iv) फक्त डॉक्टरांच्याकडे रुग्ण असतात. (Dx, Px)

(v) सर्वच पुस्तके वाचनीय नसतात. (Bx, Rx)

(vi) काही साप विषारी नसतात. (Sx, Px)

(vii) एकही भारतीय चंद्रावर गेला नाही. (Ix, Mx)

2. (अ) युक्तीवादाची अयुक्तता कशी सिद्ध केली जाते ते स्पष्ट करा. [10]

(ब) खालील अनुमानांची युक्तता सिद्ध करा : [10]

(i) (x) (Px $\supset$ Wx)

$$\frac{Pt}{\therefore Wt}$$

(x) (Sx $\supset$ yx)

(ii) $\frac{(x) (Sx \supset Bx)}{\therefore (x) (Sx \supset Bx)}$

किंवा

- (अ) सर्ववाची सामान्यीकरण व सर्ववाची उदाहरणीकरणाच्या सुधारित नियमातील फरक स्पष्ट करा.
- (ब) विधान म्हणजे काय ? सांगून विधान फलन स्पष्ट करा.
3. (अ) एकसामान्यवाची व बहुसामान्यवाची विधानातील फरक उदाहरणे देऊन स्पष्ट करा. [10]
- (ब) खालील विधानांचे दिलेली चिन्हे वापरून चिन्हांकन करा : [10]
- (i) जर काही विद्यार्थी हुशार असतील तर काही माणसे हुशार असतात.
($Sx : x$ विद्यार्थी, $Cx : x$ हुशार, $Mx : x$ माणसे)
- (ii) जर सर्व गाय सस्तन असतील तर काही प्राणी सस्तन असतात.
($Cx : x$ गाय, $Mx : x$ सस्तन, $Ax : x$ प्राणी)
- (iii) जर कोणी गायील तर सर्व श्रोत्यांचे मनोरंजन होईल.
($Sx : x$ गायक, $Ax : x$ श्रोते, $Ex : x$ मनोरंजन)
- (iv) जर सर्व वाघ क्रूर असतील तर काही वाघ क्रूर आहेत.
(Tx, Cx)
- (v) जर कोणतेही पेरू पिवळे असतील तर ते पिकलेले असतात.
(Gx, Yx, Rx)

किंवा

- (अ) द्वित्व संबंधाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (ब) खालील युक्तीवादांची युक्तता सिद्ध करा :
- (i) $(\exists x) [(Mx \cdot (y) (My) \supset Rxy)]$
 $\therefore (\exists x) (Mx \cdot Rxx)$

$$(ii) (\exists x) (y) [(\exists x) Ayz \supset Ayx]$$

$$(y) Ayz / \therefore (\exists x) (y) (Ayx)$$

$$(iii) (x) (Bx \supset Ax)$$

$$/ \therefore (x) (\exists y) (By \cdot Hxy) \supset (\exists y) (Ay \cdot Hxy)$$

$$(iv) (x) (Cax \supset Dxb)$$

$$(\exists x) Dxb \supset (\exists y) Dby / \therefore (\exists x) (Cax \supset (\exists y) Dby)$$

4. (अ) संबंधवाची विधानांची रचना सांगून संबंध कारकाच्या संख्येनुसार होणारे त्याचे प्रकार उदाहरणासह स्पष्ट करा. [10]

- (ब) खालील विधानांचे दिलेली चिन्हे वापरून चिन्हांकन करा : [10]

- (i) जर सर्व मानव प्रामाणिक असतील तर राम प्रामाणिक आहे.

$$(Mx : x \text{ मानव}, Hx : x \text{ प्रामाणिक}, R : r)$$

- (ii) जर काही विद्यार्थी चांगले असतील तर काही माणसे चांगली असतात.

$$(Sx : x \text{ विद्यार्थी}, Gx : x \text{ चांगले}, Mx : x \text{ माणसे})$$

- (iii) जर काही विद्यार्थी नापास झाले तर अशोक नापास होईल.

$$(Sx, Fx, a)$$

- (iv) जर कशाचेच नुकसान झाले नाही तर कोणालाच दोष दिला जाणार नाही.

$$(Dx, Px, Bx)$$

- (v) जर बसचे काही विघडले तर काही नवरे निराश होतात.

$$(Bx, Wx, Px, Cx)$$

किंवा

(अ) विधान प्रतियोग चौरस संकल्पनेचे विधेय तर्कशास्त्राच्या दृष्टीकोनातून मूल्यमापन करा.

(ब) खालील युक्तीवादाची युक्तता सिद्ध करा :

$$(i) \quad (x) (Dx \supset Ex)$$

$$/ \therefore Da [(y) (Ey \supset Fy) \supset Fa]$$

$$(ii) \quad (x) (Ax \supset Bx)$$

$$/ \therefore (x) (Bx \supset (x) \supset (Ak \supset Ck))$$

5. खालील टिपा थोडक्यात लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

(i) लुप्तावयविका

(ii) पी. एम. प्रणालीची स्वतंत्रता

(iii) विधेय तर्कशास्त्राची आवश्यकता

(iv) बीजानुमान प्रणाली

(v) बहुसामान्यवाची विधानाचे स्वरूप.

Total No. of Questions—5+5]

[Total No. of Printed Pages—5

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-250

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

SOCIOLOGY

General Paper II

(Group-A : Population and Society)

OR

(Group-B : Social Welfare and Social Legislation in India)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Attempt Group 'A' or Group 'B'.

(Group-A : Population and Society)

1. Answer any *one* of the following questions : [20]

(i) Explain the importance of census.

(ii) Explain the Human Development Report.

2. Answer any *one* of the following questions : [20]

(i) Discuss the need and objectives of population education in India.

(ii) Explain the nature and characteristics of Indian population.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions : [20]
- (i) Explain the growth of Indian population since 1901.
  - (ii) Explain the co-relation between population and development.
4. Answer any *one* of the following questions : [20]
- (i) Describe the socio-cultural factors affecting population dynamics.
  - (ii) Explain the population policy and role of state.
5. Write short notes on (any *two*) : [20]
- (i) Family Welfare Programme, 1977
  - (ii) Demographic Transition Theory
  - (iii) Types of Migration
  - (iv) Evolution of Population Studies.

OR

(Group-B : Social Welfare and Social Legislation in India)

1. Answer any *one* of the following questions : [20]
- (i) Write the reservation for women in Panchayat 73rd Constitutional Amendment Act, 1993.
  - (ii) Explain the history of Social Welfare in India.
2. Answer any *one* of the following questions : [20]
- (i) Elaborate the various issues of people with disability.
  - (ii) Explain the role of NGOs in social movement.

3. Answer any *one* of the following questions : [20]
(i) Explain the various issues of children in India.
(ii) Write the nature of welfare state in India.
4. Answer any *one* of the following questions : [20]
(i) Discuss the Scheduled Caste and Scheduled Tribes Act, 1989.
(ii) Explain the various issues of Adivasis in India.
5. Write short notes on (any *two*) : [20]
(i) Right to Education Act, 2011
(ii) Human Rights
(iii) Mid-day Meal Scheme
(iv) PESA Act, 1996.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) गट-अ किंवा गट-ब प्रश्नपत्रिका सोडवावी.
(iv) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

(Group-A : Population and Society)

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
(i) जनगणनेचे महत्त्व स्पष्ट करा.
(ii) मानव विकास अहवालाचे स्पष्टीकरण करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (i) भारतातील लोकसंख्या शिक्षणाची गरज आणि उद्दिष्टांची चर्चा करा.
- (ii) भारतातील लोकसंख्येचे स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (i) 1901 पासून भारतीय लोकसंख्येची वाढ स्पष्ट करा.
- (ii) लोकसंख्या आणि विकास यातील सहसंबंध स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (i) लोकसंख्या गतिशीलतेवरील सामाजिक-सांस्कृतिक घटकांच्या प्रभावाची चर्चा करा.
- (ii) राज्यांची भूमिका आणि लोकसंख्या धोरण स्पष्ट करा.
5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]
- (i) कुटूंब कल्याण कार्यक्रम, 1977
- (ii) लोकसंख्या संक्रमण सिद्धांत
- (iii) स्थलांतराचे प्रकार
- (iv) लोकसंख्या अभ्यासाचा उदय.

किंवा

(Group-B : Social Welfare and Social Legislation in India)

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (i) 73वी घटनादुरुस्ती आणि पंचायती क्षेत्रातील राखीव जागा 1993चा कायदा लिहा.
- (ii) भारतातील सामाजिक कल्याणाच्या इतिहास स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (i) अपंगांचे विविध प्रश्न विशद करा.
- (ii) बिगरशासकीय संघटनांची सामाजिक चळवळीतील भूमिका स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (i) भारतातील बालकांचे विविध प्रश्न स्पष्ट करा.
- (ii) भारतातील सामाजिक कल्याणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (i) 1989चा अनुसूचित जाती व जमातींचा कायदा वर्णन करा.
- (ii) भारतातील आदिवासींचे विविध प्रश्न स्पष्ट करा.
5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]
- (i) 2011 शिक्षण हक्क कायदा
- (ii) मानवी हक्क
- (iii) मध्याह्न भोजन योजना
- (iv) अनुसूचित क्षेत्रातील पंचायत विस्तार कायदा, 1996.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-251

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

SOCIOLOGY

(S-1 : Foundations of Sociological Thought)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (1) Explain the theory of class struggle by Karl Marx.
  - (2) Explain Auguste Comte's law of three stages.
2. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (1) Explain the nature of industrial revolution in Europe.
  - (2) Describe Emile Durkheim's theory of suicide.
3. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (1) Explain the concept of Sanskritization by M.N. Srinivas.
  - (2) Write in detail Dr. B.R. Ambedkar's theory of religion.
4. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (1) Explain the process of development of sociology in India.
  - (2) Describe Dr. G.S. Ghurye's theory of caste.

P.T.O.

5. Write short notes on (any two) :

[20]

- (1) French Revolution
- (2) Ideal type
- (3) Alienation
- (4) Nationalism.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा :

[20]

- (1) कार्ल मार्क्सचा वर्गसंघर्षाचा सिद्धान्त स्पष्ट करा.
- (2) ऑगस्ट कॉम्टाची तीन अवस्थांचा नियम स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा :

[20]

- (1) युरोपमधील औद्योगिक क्रांतीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (2) एमिल डरखाईमच्या आत्महतेच्या सिद्धान्ताचे वर्णन करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा :

[20]

- (1) एम.एन. श्रीनिवास यांची संस्कृतीकरण ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (2) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा धर्माचा सिद्धान्त सविस्तर लिहा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

- (1) भारतातील समाजशास्त्राच्या विकासाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- (2) डॉ. जी.एस. घूर्ये यांच्या जातीच्या सिद्धान्ताचे वर्णन करा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

- (1) फ्रेंच राज्यक्रांती
- (2) आदर्श प्रारूप
- (3) परात्मता
- (4) राष्ट्रवाद.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-252

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

SOCIOLOGY

Special Paper 2

(Indian Society : Issues and Problems)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*
(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (a) Explain the meaning and features of social problems.
  - (b) Describe the meaning, nature and causes of urban poverty in India.
2. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (a) Elaborate the various aspects of Gender inequality.
  - (b) Discuss the nature and causes of religious fundamentalism.
3. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (a) Describe the various problems of development in India.
  - (b) Write the meaning and causes of caste and community related crimes.
4. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (a) Discuss the various problems of Aged.
  - (b) Explain the role of state in dealing with social problems.

P.T.O.

5. Write short notes on (any two) : [20]

- (a) Structural-functional approach
- (b) Domestic violence against women
- (c) Cyber Crime
- (d) Civil Society Organization.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

- (a) सामाजिक समस्यांचा अर्थ व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (b) भारतातील शहरी दारिद्र्याचा अर्थ, स्वरूप व कारणे विशद करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

- (a) लिंगभाव असमानतेच्या विविध घटकांचे वर्णन करा.
- (b) धार्मिक मुळतत्त्ववादाचे स्वरूप व कारणांची चर्चा करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

- (a) भारतात विकासामुळे निर्माण झालेल्या विविध समस्या स्पष्ट करा.
- (b) जाती व समुदायांविरुद्ध घडणाऱ्या गुन्ह्यांचा अर्थ व कारणे लिहा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

- (a) वृद्धांच्या विविध समस्यांची चर्चा करा.
- (b) सामाजिक समस्या सोडविण्यासाठी राज्याची भूमिका स्पष्ट करा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :

[20]

- (a) संरचनात्मक—कार्यवादी दृष्टिकोन
- (b) महिलांविरुद्ध घडणारा कौटुंबिक हिंसाचार
- (c) संगणकीय गुन्हे
- (d) नागरी समाज संघटन.

Total No. of Questions—**5+5**]

[Total No. of Printed Pages—**6**

Seat No.	
---------------------	--

[5401]-EXT-258

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

PHILOSOPHY

(For External)

G-2 : Applied Ethics (Alternative Course)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Discuss the nature and scope of Environmental ethics. [20]

Or

State and discuss the arguments for and against animal rights.

2. State and examine Paternalism. [20]

Or

Critically discuss issues regarding Abortion.

3. What is Friendship ? Discuss Aristotle's view about Friendship. [20]

Or

Explain and examine the conservative view about prostitution.

4. State and discuss elaborately ethical issues concerning employer and employees. [20]

P.T.O.

Or

Explain the ethical issues about objectivity and freedom concerning media.

5. Write short notes on (any two) : [20]

- (a) Corporation as a moral agent
- (b) Nature of Social Media
- (c) Ethical issue regarding experimentation of animals
- (d) Sustainable development.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. पर्यावरणाच्या नीतिशास्त्राचे स्वरूप व व्याप्तीविषयी चर्चा करा. [20]

किंवा

प्राण्यांच्या हक्काच्या संदर्भात समर्थनार्थ व विरोधात मुद्दे सांगून त्यावर चर्चा करा.

2. पालकवादाची चिकित्सक चर्चा करा. [20]

किंवा

गर्भपातासंबंधीच्या नैतिक मुद्यावर चिकित्सक चर्चा करा.

3. मैत्री म्हणजे काय ? मैत्रीसंबंधीच्या अँरिस्टॉटलच्या विचारांची चर्चा करा. [20]

किंवा

वेश्याव्यवसायासंदर्भातील पारंपारीक दृष्टिकोन स्पष्ट करा व त्याची चिकित्सा करा.

4. मालक आणि नोकर यांच्या संदर्भातील नैतिक मुद्द्यांवर सविस्तर चर्चा करा. [20]

किंवा

माध्यमाच्या संदर्भातील वस्तुनिष्ठता व स्वातंत्र्य या नैतिक मुद्दे स्पष्ट करा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

- (1) नैतिक कर्ता म्हणून उद्योगसमुहाची भूमिका
- (2) सामाजिक माध्यमाचे स्वरूप
- (3) प्राण्यांवरील प्रयोगासंबंधीचे नैतिक मुद्दे
- (4) शाश्वत विकास.

G-2 : Philosophy of Indian Saints

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Explain the nature and role of Bhakti Movement in Medieval India. [20]

Or

Explain Basaveshvara's concept of Bhakti.

2. Explain the impact of Sufi and Vaishnava Philosophy on Kabir's thought. [20]

Or

Explain Guru Nanak's concepts of Hukum and Bhaya.

3. Explain Saint Jñanesevara's concept of God. [20]

Or

Explain Saint Tukarama's concepts of bhakti and liberation.

4. Explain Bahenabai's concept of true Brahman and Pativrata. [20]

Or

Explain and evaluate Saint Ramadasa's synthesis Prapancha and Parmartha in the light of modern society.

5. Write short notes on any *two* of the following : [20]

- (1) Saints as Socio-Cultural reformer
- (2) Janagama — Basavesvara
- (3) Saint Tukarama's criticism of social inequalities
- (4) Prayatnavada — Samarth Ramadas.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. मध्ययुगीन भारतातील भक्ती चळवळीचे स्वरूप व भूमिका सविस्तर विशद करा. [20]

किंवा

बसवेश्वरांची भक्ती संकल्पना सविस्तर विशद करा.

2. संत कबीरावरील सूफी व वैष्णव तत्त्वज्ञानाचा प्रभाव स्पष्ट करा. [20]

किंवा

गुरुनानकांची 'हुकूम' व 'भय' संकल्पना विशद करा.

3. संत ज्ञानेश्वरांची ईश्वर संकल्पना सविस्तर विशद करा. [20]

किंवा

संत तुकारामांची भक्ती व मुक्ती संकल्पना विशद करा.

4. संत बहिणाबाईची खऱ्या ब्राह्मणाची व पातिव्रत्य संकल्पना विशद करा. [20]

किंवा

समर्थ रामदासांचा प्रपंच व परमार्थ समन्वय दृष्टीकोन स्पष्ट करून त्याचे आधुनिक समाज व्यवस्थेशी मूल्यमापन करा.

5. खालीलपैकी कोणत्याही दोनांवर थोडक्यात टिपा लिहा : [20]

- (1) संत सामाजिक-सांस्कृतिक सुधारक
- (2) जंगम — बसवेश्वर
- (3) संत तुकारामांची सामाजिक विषमतेवरील टिका
- (4) प्रयत्नवाद — समर्थ रामदास.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-259

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

PHILOSOPHY

Special Paper I

(Introduction to Indian Philosophy)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Write an essay on general features of Indian Philosophy. [20]

Or

State and explain Nyaya's arguments for existence of God.

2. State Tattvas according to Jaina. Bring out its theory of bondage and liberation. [20]

Or

Discuss critically Cārvāka's theory that 'Body is Soul' (Dehātma-vāda).

3. Explain fully noble eight-fold path as discussed in four noble truths. [20]

Or

State the pramanās accepted by Mimāṃsā. Explain fully nature and need of Anupalabddhi and Arthapatti pramāṇa.

P.T.O.

4. Explain fully Vivartavāda. [20]

Or

Explain the nature of Puruṣa. State the proofs for existence of Puruṣa as discussed by Sāṃkhya.

5. Write short notes on (any four) : [20]

- (1) Great vows (Mahāvratas)
- (2) Extra-ordinary perception
- (3) Doctrine of Triguna
- (4) Samādhi
- (5) Pañcabheda (Madhva)
- (6) Nirguna Brahman.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. भारतीय तत्त्वज्ञानाची सर्वसामान्य वैशिष्ट्ये यावर निबंध लिहा. [20]

किंवा

ईश्वराच्या सिद्धीकरिता न्यायदर्शनाने केलेले युक्तिवादा सांगून ते स्पष्ट करा.

2. जैनदर्शनाने प्रतिपादन केलेली तत्त्वे सांगा. त्यांची बंध आणि मोक्षाची उपपत्ती स्पष्ट करा. [20]

किंवा

चार्वाकांचा देहात्मवादाची चिकित्सक चर्चा करा.

3. चार आर्य सत्यांमध्ये विशद केलेला आर्य अष्टांगिक मार्ग सविस्तर स्पष्ट करा. [20]
किंवा

मीमांसा दर्शनाने स्वीकारलेली प्रमाणे सांगून अनुपलब्धी आणि अर्थापत्ती या प्रमाणांचे स्वरूप आणि आवश्यकता स्पष्ट करा.

4. विवर्तवाद सविस्तर स्पष्ट करा. [20]

किंवा

पुरुषाचे स्वरूप सांगा. पुरुषाच्या अस्तित्वाच्या सिद्धीसाठी सांख्यांनी केलेले युक्तिवाद सांगा.

5. कोणत्याही चारांवर थोडक्यात टीपा लिहा : [20]

- (1) महाव्रते
- (2) अलौकिक प्रत्यक्ष
- (3) त्रिगुण सिद्धांत
- (4) समाधि
- (5) पंचभेद (मध्वाचार्य)
- (6) निर्गुण ब्रह्म.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-260

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
(For External)
PHILOSOPHY
Special Paper II
(Introduction to Western Philosophy)
(2013 Pattern)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Elaborately discuss Socrates' ethical views. [20]

Or

State and explain Plato's distinction between knowledge and opinion.

2. Discuss Aristotle's theory of fourfold causation in the context of problem of change. [20]

Or

State and discuss proofs for the existence of God given by St. Thomas Aquinas.

3. What are the basic tenets of Descartes' rationalism ? Discuss in detail. [20]

Or

Explain Hume's analysis of the principle of causation.

4. Write an elaborate essay on Kant's theory of knowledge. [20]

Or

Why is Hegel called a monist ? Explain Hegel's concept of absolute.

P.T.O.

5. Write short notes on any *two* of the following : [20]

- (i) Unmoved mover
- (ii) Primary qualities
- (iii) Democritus's materialism
- (iv) Leibniz's concept of monad.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. सॉक्रेटस यांच्या नीतिशास्त्रविषयक विचारांची सविस्तर चर्चा करा. [20]

किंवा

प्लेटो यांनी ज्ञान आणि मत यात केलेला फरक सांगून स्पष्ट करा.

2. अ‍ॅरिस्टॉटल यांनी मांडलेल्या चतुर्विध कारणता सिद्धान्ताची बदलाच्या समस्येच्या संदर्भात चर्चा करा. [20]

किंवा

संत थॉमस अ‍ॅक्विनास यांनी ईश्वराच्या अस्तित्वासाठी दिलेले युक्तिवाद सांगून त्यांची चर्चा करा.

3. देकार्त यांच्या बुद्धिवादाचे प्रमुख सिद्धान्त कोणते? विस्तारपूर्वक चर्चा करा. [20]

किंवा

कारणता तत्वाचे ह्यूम यांनी केलेले विश्लेषण स्पष्ट करा.

4. कान्ट यांच्या ज्ञानाच्या उपपत्तीवर विस्तृत निबंध लिहा. [20]

किंवा

हेगेल यांना एकतत्त्ववादी का म्हटले जाते? हेगेल यांची 'केवल' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

5. खालीलपैकी कोणत्याही दोनांवर थोडक्यात टिपा लिहा : [20]

- (1) अचल गतीदाता
- (2) प्राथमिक गुणधर्म
- (3) डेमॉक्रिटस यांचा जडवाद
- (4) लायबनिझ यांची चिदणू ही संकल्पना.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-261

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

SOCIAL WORK (Gen. II)

(1) Introduction : Fields of Social Work

(2) Population Education

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Explain the factors affecting population growth. [20]

Or

Discuss the various government programmes for welfare of backward class.

2. Discuss the housing problem in urban areas. [20]

Or

Explain the importance of correctional welfare.

3. Discuss the broad areas of fields of social work. [20]

Or

Explain the concept of Population Education and discuss its objectives.

4. Discuss the problems of Rural Community. [20]

P.T.O.

Or

Discuss the importance of Balwadi and Creche for children.

5. Write short notes on any *two* of the following : [20]

- (1) Importance of Youth Welfare
- (2) Problems of Aged
- (3) Problems of tribal community
- (4) Labour Welfare.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी पत्रिका पहावी.

1. लोकसंख्या वाढीवरील परिणामकारक घटक स्पष्ट करा. [20]

किंवा

मागासवर्गीय वर्गासाठी शासनाच्या विविध कार्यक्रमांवर चर्चा करा.

2. शहरी भागात घरांच्या समस्येवर चर्चा करा. [20]

किंवा

सुधार कल्याणाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

3. समाज कार्याच्या विविध क्षेत्रांवर चर्चा करा. [20]

किंवा

लोकसंख्या शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करून त्यांच्या उद्दिष्टेवर चर्चा करा.

4. ग्रामीण समुदायाच्या समस्यांवर चर्चा करा. [20]

किंवा

बालकांसाठी बालवाडी आणि पाळणाघराचे महत्त्व स्पष्ट करा.

5. कोणत्याही दोहोंवर टीप लिहा :

[20]

- (1) युवा कल्याणाचे महत्त्व
- (2) वृद्ध लोकांच्या समस्या
- (3) आदिवासी समुदायाच्या समस्या
- (4) कामगार कल्याण

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-262

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

PUBLIC ADMINISTRATION

(G-2 : Indian Administration)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* of the following questions : [20]

(i) Write the salient features of Indian Administration.

(ii) Explain the role of Prime Minister.

2. Attempt any *one* of the following questions : [20]

(i) Write the structure, powers and functions of Lok Sabha.

(ii) Explain the functions of Election Commission.

3. Attempt any *one* of the following questions : [20]

(i) Write the objectives of Administrative Reforms.

(ii) Explain the jurisdiction of Supreme Court.

P.T.O.

4. Attempt any *one* of the following questions : [20]

(i) State the composition and functions of Municipal Council.

(ii) Explain composition, functions of Zilla Parishad.

5. Write short notes on (any *two*) : [20]

(i) Planning Commission

(ii) Mayor

(iii) Lokayukta

(iv) Gram Sabha.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]

(i) भारतीय प्रशासनाची ठळक वैशिष्ट्ये सांगा.

(ii) पंतप्रधानांची भूमिका स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]

(i) लोकसभेची रचना, अधिकार आणि कार्ये लिहा.

(ii) निवडणुक आयोगाची कार्ये स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

- (i) प्रशासकीय सुधारणांची उद्दिष्ट्ये लिहा.
- (ii) सर्वोच्च न्यायालयाचे अधिकारक्षेत्र स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

- (i) नगरपालिकेची रचना आणि कामे सांगा.
- (ii) जिल्हापरिषदेची रचना सांगून अधिकार व कार्य लिहा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

- (i) नियोजन आयोग
- (ii) महापौर
- (iii) लोकायुक्त
- (iv) ग्रामसभा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-263

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

PUBLIC ADMINISTRATION

(S-1 : Personnel Administration)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* of the following questions : [20]

- (1) Explain the meaning and importance of personnel administration.
- (2) Explain the concept and importance of Human Resource Development.

2. Attempt any *one* of the following questions : [20]

- (1) Discuss in detail the objectives and functions of Whitley Council.
- (2) Explain the methods of recruitment in detail.

3. Attempt any *one* of the following questions : [20]

- (1) Explain the meaning and principles of promotion.
- (2) Discuss the importance and role of Right to Form Association.

P.T.O.

4. Attempt any *one* of the following questions : [20]

- (1) Explain the causes and solution of corruption.
- (2) Explain the benefits of retirement.

5. Write short notes on (any *two*) : [20]

- (1) Importance of Administrative Tribunals
- (2) Merit system
- (3) Accountability
- (4) Motivation.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

- (1) कर्मचारी प्रशासनाचा अर्थ व महत्व स्पष्ट करा.
- (2) मानव संसाधन विकासाची संकल्पना व महत्व स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

- (1) व्हिटले परिषदेची उद्दिष्टे व कार्ये बाबत सविस्तर चर्चा करा.
- (2) भरतीच्या पद्धती सविस्तर स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

- (1) बढतीचा अर्थ व तत्वे स्पष्ट करा.
- (2) 'संघटना निर्मितीचा अधिकारांचे महत्व व भूमिका' यावर चर्चा करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

- (1) भ्रष्टाचाराची कारणे व उपाय स्पष्ट करा.
- (2) सेवानिवृत्तीचे फायदे स्पष्ट करा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही **दोन**) : [20]

- (1) प्रशासकीय न्यायाधिकरणाचे महत्त्व
- (2) गुणवत्ता पद्धती
- (3) उत्तरदायित्व
- (4) प्रेरणा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-264

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

PUBLIC ADMINISTRATION

(S-2 : Local Self-Government of Maharashtra)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* of the following questions : [20]

(i) Discuss nature and scope of Local Self-Government.

(ii) State the composition and functions of Panchayat Samiti.

2. Attempt any *one* of the following questions : [20]

(i) Explain the composition and functions of Zilla Parishad.

(ii) Explain the composition and functions of Municipal Council.

3. Attempt any *one* of the following questions : [20]

(i) Explain the composition and functions of Cantonment Board.

(ii) Explain the role and functions of BDO of Panchayat Samiti

P.T.O.

4. Attempt any *one* of the following questions : [20]

(i) Discuss in detail impact of 73rd and 74th Amendment Act on Local Self-Government.

(ii) Discuss on problems of Urbanisation.

5. Write short notes on (any *two*) : [20]

(i) Mahatma Gandhi Tanta Mukti Abhiyan

(ii) Balwantraoi Mehta Committee

(iii) Problems of Rural Administration

(iv) Sarpanch.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(i) स्थानिक स्वशासनाचे स्वरूप व व्याप्ती यांवर चर्चा करा.

(ii) पंचायत समितीची रचना व कार्ये सांगा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(i) जिल्हा परिषदेची रचना व कार्ये स्पष्ट करा.

(ii) नगरपरिषदेची रचना व कार्ये स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

- (i) कॅन्टोनमेंट बोर्डाची रचना व कार्ये स्पष्ट करा.
- (ii) पंचायत समितीच्या बी.डी.ओ.ची. भूमिका व कार्ये स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

- (i) 73व्या व 74व्या घटनादुरुस्ती कायद्याचा स्थानिक स्वशासनावरील परिणाम यांवर चर्चा करा.
- (ii) शहरीकरणाच्या समस्यांवर चर्चा करा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) महात्मा गांधी तंट्या मुक्ती अभियान
- (ii) बळवंतराय मेहता समिती
- (iii) ग्रामीण प्रशासनाच्या समस्या
- (iv) सरपंच.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-209

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

URDU

Special Paper I

(History of Urdu Literature : Poetry and Prose)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :—(1) Attempt All questions.

(2) Figures to the left indicate full marks.

۱۔ اردو ادب میں خاکہ نگاری کی روایت بیان کیجئے۔ [۲۰]

یا
اردو نظم نگاری میں ترقی پسند تحریک کے اثرات کو واضح کیجئے۔

۲۔ شبلی نعمانی کی سوانح نگاری کا جائزہ لیجئے۔ [۲۰]

یا
پطرس بخاری کے فکرو فن کا جائزہ لیجئے۔

۳۔ اصغر گونڈوی کی غزلیہ شاعری پر تبصرہ کیجئے۔ [۲۰]

یا
اصغر گونڈوی کے رنگ تغزل کا جائزہ لیجئے۔

۴۔ اسرار الحق مجاز کی نظم گوئی پر اظہار خیال کیجئے۔ [۲۰]

یا
علی سردار جعفری کی ادبی زندگی پر تبصرہ کیجئے۔

P.T.O.

۵۔ درج ذیل میں سے کوئی دو عنوانات پر اظہار خیال کیجئے :

- (۱) مولوی عبدالحق کی خاکہ نگاری
- (۲) غزل کی مقبولیت کے اسباب
- (۳) علی سردار جعفری کی شاعری میں ترقی پسند عناصر
- (۴) سوانحی ادب کی قسمیں

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5401]-EXT-210

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

URDU

Special Paper II

(Prose and Poetry Texts)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :—(1) Attempt *All* questions.

(2) Figures to the left side indicate full marks.

[۲۰] ۱۔ یوسف ناظم کے فکر و فن پر روشنی ڈالئے۔

یا

یوسف ناظم کی مزاح نگاری پر تبصرہ کیجئے۔

[۲۰] ۲۔ یوسف ناظم نے 'کیف و کم' میں طنز و مزاح کی روایت کو کہاں تک برتا ہے ؟ بحث کیجئے۔

یا

'نوٹ نوٹ' پر نقد و تبصرہ کیجئے۔

[۲۰] ۳۔ یگانہ چنگیزی کی غزل گوئی کا محاسبہ کیجئے۔

یا

کلام یگانہ چنگیزی کی نمایاں خصوصیات بیان کیجئے۔

P.T.O.

[۲۰]

۴۔ درج ذیل میں سے کوئی دو عنوانات پر اظہار خیال کیجئے :

(۱) حیات یوسف ناظم

(۲) یوسف ناظم کا اسلوب

(۳) یوسف ناظم کی ادبی اہمیت

(۴) زیر غور

[۲۰]

۵۔ درج ذیل میں سے کوئی پانچ اشعار کی تشریح کیجئے :

(۱) جو پہلے درد تھا اب داغ بن کر دل میں روشن ہے

بس اتنا فرق پاتا ہوں ضعیفی اور جوانی میں

(۲) آبلہ پا نکل گئے کانٹوں کو روندتے ہوئے

سو جھا پھر آنکھ سے نہ کچھ منزلِ یار دیکھ کر

(۳) وحشتِ دل بڑھ چلی فصلِ بہاراں دیکھ کر

ہر گھڑی رہ جاتا ہوں سوئے گریباں دیکھ کر

(۴) اے نسیم سحری، ساتھ مرا کیا دے گی

باغ سے نکلا تو لاؤں گا بیاباں کی خبر

(۵) کھڑی ہوئی ہے عصا ٹیکے زرگس بیمار

اس انتظار میں ہے دیکھئے کب آئے بہار

(۶) عشق کا ہرگز نہ لیتا نام مجنوں عمر بھر

پھوڑتا سر کو جو سُننا کو ہکن کی سرگزشت

(۷) نقاب اُن کا اُلٹا وحشیوں کی رُت بدل جانا

گریباں پھاڑ لینا اور صحرا کو نکل جانا